

RAVZE-Î MUTAHERE'DEKİ VAKIF KUR'AN-I KERİM'LERDEN YIPRANMIŞ OLANLARIN ONARIMI İÇİN YAPILAN GİRİŞİMLER

İBRAHİM ATEŞ

Bilindiği gibi, vakfiyelerde yapılması öngörülen hayrî ve dinî hizmetlerden biri de, Kur'an-ı Kerim okutulması ve hatm ettirilmesidir. Hattâ Kur'an-ı Kerim okutulmasının, şart edilen hayrî ve dinî hizmetlerin en önemlisi ve başta geleni olduğunu söylemek mümkündür. Cami, Mescid, Medrese, Mektep, Tekke, Zaviye, Türbe, İmarethâne gibi, ibadethâne ve Hayrat binalarında, belirli zamanlarda ve belirli miktarda Kur'an-ı Kerim okutulmasına ilişkin şartlar, çoğu vakfiyelerde görülmektedir. Namaz vakitlerinden önce veya sonra, bir veya birden çok kişiler tarafından, belirli surelerin okunması öngörülmüş olduğu gibi, ba'zı vakfiyelerde hatim okunması da öngörülmüştür. Nasıl ve ne zaman okutulacağı, okuyanlara ne kadar ücret ödeneceği, Kur'an-ı Kerim'i okurken uymak zorunda oldukları âdab ve okuyucularda aranacak özellikler hakkında, her vakfın kendine has şart ve kayıtları bulunmaktadır. Bu arada, gerek şart edilen şekilde Kur'an-ı Kerim'in ilgililerce okunmasını sağlamak, gerekse diğer müslümanlarca okunması için Kur'an-ı Kerim'ler ve cüz'ler vakf edilmiştir. Resûlullah'ın Makamının bulunduğu Mescid-i Nebvî başta olmak üzere, bir çok Câmî ve Mescidlere, değişik tarihlerde yazılan ve hat, cilt, tezhîb gibi, güzel san'atlar açısından büyük değeri olan bir çok nâfide Kur'an-ı Kerim vakfedilmiştir. Sanat ve eb'ad açısından değişik tür ve değerlerde olan söz konusu vakıf Kur'an-ı Kerim'ler, daha ziyade İstanbul, Kahire, Şam, Bağdat ve Kudüs gibi büyük şehirlerdeki meşhur ve selâtin câmilerin-

de bulundurulmuş olmakla beraber, her il ve ilçedeki bir çok câmilerde, Vakıf Kur'an-ı Kerim'leri görmek mümkündür. Ama bunların hepsinin ötesinde, bütün İslâm dünyasındaki meşhur hattatlar tarafından çeşitli tarihlerde yazılmış olan hat, tezhîb, cilt ve eb'ad açısından paşa bile çilemeyecek bir çok nadide Kur'an-ı Kerim'lerin bakım, onarım ve cilt işleri Evkaf Nezâreti (Vakıflar Bakanlığı) tarafından yürütülmüştür. Zamanın meşhur mücellit, hattat ve müzehhipleri, belirli ücretlerle bu işte istihdam edilmişlerdir. Özellikle Ravza-i MutaHERE'de bulundurulmuş Kur'an-ı Kerim'lerin cilt ve bakımına daha fazla itina gösterilmiştir. Bu hususla ilgili olarak yaptığımız araştırma sonucu elde edilen belgeler değerlendirilerek, aşağıda sunulmuştur(1). Şunu hemen belirtmek gerekir ki, İslâm dünyasında yüz yıllardır Kur'an-ı Kerim'in, güzel yazı türleri ile yazılmasına, tezhîb ve tezyinine gösterilen dikkat ve itina, dünyada hiç bir kitap için gösterilmemiştir. Bugün dünyanın bir çok kütüphane, müze ve arşivlerinde yer alan binlerce yazma Kur'an-ı Kerim'ler, hat, tezhîb ve cilt açısından akıllara durgunluk verecek nitelikte incelik ve zarâfete sahibdirler. Öyle ki, bunlardan bir tanesinin bile, yazım ve tezhîbine, bir insan ömrü yetmeyecek kadar büyük bir emek mahsulü olarak yazılan bu Kur'an-ı Kerim'ler, günümüzdeki

(1) İstanbul Vakıflar Başmüdürlüğü arşivinin tarama ve tasnifi sırasında tesbit edilen belgeler olup, Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde dolapda 18 no'lu kutuda muhafaza altına alınan 14 adet belgedir.

bir çok sanat tarihçilerini ve sanatkârları derince düşündürecek ve parmak ısırtıracak niteliktedir. İran'lı, Pakistan'lı, Mısır'lı, Irak'lı bir çok hattatların yazdıkları fevkalâde güzel Kur'an-ı Kerim'ler olmakla beraber, Türk hattatlar tarafından yazılıp, tezhîb edilen Kur'an-ı Kerim'ler, diğer hattatların yazdıkları ile kıyaslanamayacak nefâset ve zarâfettedir. Bu gerçek, öteden beri söyleneğelen şu sözle dile getirilmiştir: "Kur'an-ı Kerim, Mekke ve Medine'de nâzil olmuş, Mısır'da okunmuş ve İstanbul'da yazılmıştır."

Ravza-i Mutahhere'nin, müslümanların gönlündeki yerinin büyüklüğü ve Mescid-i Nebevi'nin kudsiyetindedir ki, bütün İslâm dünyasında yazılan Kur'an-ı Kerim'lerin hat, cilt ve tezhîb yönünden en güzel, en büyük ve en değerli olanlarının Medine-i Münevvere'ye gönderilmiş olduğu yapılan incelemelerden anlaşılmaktadır. Gerek Hac mevsimlerinde, gerekse diğer vakitlerde Medine-i Münevvere'ye ziyârete gelen müslümanlar çok olduğu için, söz konusu Kur'an-ı Kerim'lerin devamlı olarak okunmak suretiyle, sık sık yıpranmaya maruz kalacağı tabiidir. Yıpranan Kur'an-ı Kerim ve diğer kitaplar, görevli memurlarca anında tesbit edilerek Evkaf-ı Hümâyün Nezâretince ta'yin edilmiş olan mücellit ve hattatlar tarafından itinalı bir şekilde onarılmıştır. Bu hususta Harem-i Şerif-i Nebevi Müdürlüğü ile Evkaf Nezâreti arasında yazışmalar olmuş, mücellit ve hattat tâ'yini için isteklerde bulunulmuştur. Hatta zaman zaman yıpranan Kur'an-ı Kerim'lerin müfredatlarını belirten listeler tanzim edilerek nezârete bildirilmiştir. Bu münasebetle yapılmış olan yazışmalardan elde etmiş olduğumuz bilgiler çerçevesinde, günümüze kadar çeşitli hayri ve sosyal hizmetler sunagelen Vakıflar İdaresinin, Medine-i Münevvere'deki Vakıf Kur'an-ı Kerim'lerin bakım ve onarım hizmetlerini gün ışığına çıkarmağa çalışacağız. Bu arada onarıma muhtaç olduğu bildirilen Kur'an-ı Kerim'lerin, hat ve san'at özelliklerini de belirtmeye itina göstereceğiz.

1324 Rumi (1908 M.) tarihinde, hazine-i celile-i hazret-i nebevi'nin hisap işleriyle, Ravze-i Mutahhere'deki Kur'an-ı Kerim, Delâil-i Hayrât ve benzeri kitapların sayım ve incelemesini yapmak üzere üç kişiden oluşan bir hey'et görevlendirilmiştir. Bu Hey'etin, Şükrü oğlu Muammer, Mustafa oğlu Mehmed Ali ve Hilmi adındaki üç kişiden ibâret olduğu, bu kişilerin Evkaf-ı Hümâyün Nezâreti'ne sundukları müşterek imzalı yazının altındaki mühürlerinden anlaşılmaktadır. Harem-i Şerif-i Nebevi Hazinesinin hesap işlerini incelemek ve Ravze-i Mutahhere'deki Kur'an-ı Kerim'lerle diğer kitapların sayım ve kontrolünü yapmakla görevlendirilen bu Hey'et, yaptıkları

sayım ve kontrolde, ba'zı Kur'an-ı Kerim ve kitapların onarıma muhtaç olduklarını tesbit ederek, onarımı cihetine gidilmesi için, aşağıdaki yazıları ile (Belge 1) Evkaf-ı Hümâyün Nezâreti'ne ma'ruzatda bulunmuşlardır:

"Evkâf-ı Hümâyün Nezâret-i Celilesi Vekâlet Cânib-i Alisine.

Devletlu efendim hazretleri,

Matla'i Envâr-ı Cenâb-ı Kibriyâ ve Menba-i Esrâr-ı Hüda olan hücre-i muattara ve Ravze-i Mutahhere-i hazret-i seyyidi'l-enbiyâ aleyhi ekmelü't-tahâyâ'da mahfuz mahfaza-i tâ'zim olan ve müteaddit dolaplar derununda mevcut bulunan masâhifi şerife ve delâil-i hayrât ve daha sâir kütüb-ü nâdirenin, bâ irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhi mevdusu uhde-i âcizânemiz bulunan vezâif cümlesinden olmak üzere bu kere defâtir-i mahsusalariyla tatbikat ve tetkikatı icra ve müceddeden sebt-i defter olduğu sırada mezkur masâni'f-i şerife ve kütüb-i nefise meyânında ve emsâli nâdir bulunur ve belki hiç bulunmaz ve meşâhir-i hattâtin tarafından yazılmış bir çok kelâm-ı kadim mevcut olup, işbu masâhif-i şerifenin gerek yazıları ve gerek tezhîbat ve tezyinâtı ve gerekse kaplarında görünen menkuşat ve masnu'qtı hakikaten adimü'l-emsâl ve âlül-âl bir derecede olduğu görülmüş ise de, ne çare ki bunlardan ba'zılarının mürur-u zamanla ekser mahallerinin yazmaları bozulmuş ve kâğıtları âdetâ ele alınamayacak bir derecede fersudeleşmiş ve al-el-husus bundan evvel guyâ ta'mir ediliyor zannıyla satır aralarına o nefis kapların üzerine çiriş kâğıt ve meşin parçaları yapıştırılarak bir surette tahribine çalışılmış idüğü müşâhede edilmiş ve böyle yüzbinlerce liralar değer o kıymetdâr ve enfes âsâr olan teberrikât-ı mukaddesenin şu hale getirülmesi ve böylece terk edilmesi herhalde gayri câiz bulunmuş ve belde-i tâhirede hututu âliye-i mezbureyi nakilde değil, belki oldukça yazı yazacak bir hattât bulunmadığı gibi, bunların teclidât ve tezhîbatı meşruhasın tatbika kâfi mahâreti hâiz mükemmel bir mücellit dahi gayri mevcut idüğünden ma'ruz zikr emsâl-i nâdire ve nefisenin derece-i nefâset ve san'atlarına ve harab olan ciltlerinin ve yırtılmış ve kopmuş mahallerinin ta'miri ve silinmiş veya bozulmuş yerlerinin yazılması zımında müsta'id bir hattât ile bir de mücellitin vâridât-ı mahalliyeden münasib miktar maaşla ve muvakkat suretiyle bâ ta'yin ve bu cânib-i âliye ta'yin ve izamları esbâbının istikmâli hususuna müsâ'ade-i âliye-i cenâb-i nezâret-fermâhileri şâyân buyurulmak bâbında emru-fermân hazret-i menlehü'l-emrindir fi 26 Mart 324"

Hazine-i Celile-i Hazret-i Nebevi

Ümur-u Hisâbiyesine Me'mur

Mühür (Muammer İbn-i Şükrü

*Hazine-i Celile-i Hazret-i Nebevi
Ümur-u Hisâbiyesine Me'mur
Mühür (Muammer Ali İbn-i Mustafa)*

*Hazine-i Celile-i Hazret-i Nebevi
Ümur-u Hisâbiyesine Me'mur
Mühür (Hilmi)*

Orjinali ve okunuşu sunulan bu yazının tetkikinden anlaşılacağı üzere;

1. Yazının altındaki tarih 8 Mart 1908 Milâdi tarihine tekabül etmektedir. Bu tarihe göre, üç kişiden oluşan bu Hey'etin, Sultan Abdulhamit'in iradesiyle oluşturulup gönderildiği,

2. Hey'etin, Hâfem-i Şerif-i Nebevi Hazine-si'nin hesap işlerinin tetkik görevinin yanında, Ravze-i MutaHERE'deki Kur'an-ı Kerim ve diğer değerli kitapların özel defterleriyle karşılaştırılarak, sayım ve kontrolünü yapmakla da görevlendirilmiş olduğu,

3. İslâm dünyasının meşhur hattatlarınca çeşitli tarihlerde yazılıp, ileri gelen müzehhiblerce tezhib edilen ve eşsiz cilt san'atı ile ciltlenerek Ravze-i MutaHERE'deki özel dolaplarda korunmakta olup, Mescid-i Nebevi'ye gelen müslümanların hizmetine sunulan nâdide Kur'an-ı Kerim, Delâil-i Hayrat ve benzeri değerli kitapların Ravze-i MutaHERE'de bulunduğu,

4. Yazı, tezhib, tezyin ve cilt yönünden gerçekten fevkal'âde ve eşi bulunmayacak nitelikte olan bu kutsal teberrükâtın bir kısmının zaman aşımı ile yazı, cilt ve tezhib bakımından onarıma muhtaç olduğu,

5. Bu nefis eserlerden bir kısmının, daha önce yeteneksiz kişilerce onarımı cihetine gidilerek, ta'mir yerine tahrib edilmiş olduğu,

6. O tarihte Medine-i Münevvere'de, bu enfes eserleri onarabilecek liyakat ve maharette bir mücellit ile hattatın bulunmadığından, söz konusu kitapların onarımı için, Evkaf Nezâretince geçici olarak İstanbul'dan bir mücellit ile bir hattatın, ücretleri mahalli gelirlerden karşılanmak üzere ta'yin edilerek, Medine-i Münevvere'ye gönderilmelerinin gerektiği,

7. Söz konusu kitapların bu vaziyette metruk halde bırakılmasının kesinlikle caiz ve uygun olmayacağı, gayet güzel bir şekilde ve zamanın yazışma usulüne göre fevkal'âde edebi ifâdelerle Evkaf Nezâreti'ne bildirilmiştir.

Evkaf Nezâreti'nce incelenip, değerlendirilen bu istek üzerine, gereği yapılması için yazıda sözü edilen kitapların ne kadar olduğunun ve onarım için görevlendirilecek mücellit ile hattatın, Medine-i Münevvere'de yaklaşık olarak ne kadar bir süre kalacaklarının belirtilmesi hususunda, Medine-i Münevvere'ye bir yazı yazılması için, gelen ya-

zının arkasına aşağıdaki meşruhat verilerek, nezâretin evrak yazışma bölümüne havale edilmiştir. Söz konusu bu yazının zahriyesinde (Belge 2) şu meşruhat yazılıdır:

"Hücre-i mu'attara ve Ravze-i MutaHERE-i seyyidi'l-mürselin'de mahfaza-i ta'zim olan masâhif-i şerife ve kütüb-i nefise-i sâirenin, ta'mir ve termimi zımında bir mücellit ve bir de hattâtın muvakkaten medine-i münevvere'ye gönderilmesi hakkında hazine-i celile-i nebevi hisâbâtının tetkikine me'mur Heyet tarafından gönderilen 26 Mart 324 tarihli işbu arıza münderecâtına nazaran icab ve ihtizâsı ba'dehu ifâ kılınmak üzere evvel emirde hücre-i mu'attara ve ravze-i mutaHERE-i cenâb-ı risâlet-penâhide mahfaza-i ta'zim olup, muhtacı ta'mir bulunan masâhif-i şerife ve kütüb-i sâire, kaç adetten ibaret olduğunun der-sâadetden i'zam olunacak bir mücellit ile bir de hattâtın medine-i tâhirede müddet-i hizmetleri velev tahmini olsun ne kadar imtidâd edebileceğinin ve i'zâhât-ı muktaziye-i sâirenin bil-etrafl cânib-i hazineye inbâsı hususunun cevaben hey'et-i mezkure cânibine tahrirat-ı âliyye tastiri ve bâ'demâ bu misüllu iş'ârât vuku'unda istizâh-ı keyfiyete hâcet bırakılmayacak surette tafsilât i'tası lüzumunun yazılacak berâta derc ve ilavesi zımında işbu arıza, mektubi evrak idaresine tevdi' kılındı. fi 5/Cemâziye'l-evvel/326 - 22/Mayıs/324"

Mühür (Ahmet İbn-i Fuat)

Mühür (Masârifat-ı Evkaf-ı Hümâyun)

Bu meşruhatın incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, Medine-i Münevvere'deki hey'ete cevabi bir yazı yazılarak, onarılması gereken Kur'an-ı Kerim'lerle diğer kitapların miktarı ile gönderilmesi istenilen mücellit ve hattatın Medine-i Münevvere'de tahmini olarak ne kadar kalacaklarının ve diğer yapılması icab eden hususların etraflıca Evkaf Nezâreti'ne bildirilmesi istenmektedir. Bunun üzerine istenilen mahiyette cevabi bir yazı yazılmış olmalıdır ki, istenilen hususları açıklar nitelikte olan, 4 Şaban 1326 H. (19 Ağustos 1908 M.) tarihli yazı, Medine-i Münevvere'deki Heyet tarafından Evkaf-ı Hümâyun Nezâretine gönderilmiştir. Nezâretin istemiş olduğu bilgileri içeren bu yazının (belge 3) metni şöyledir:

"Evkaf-ı Hümâyun Nezâret-i Celilesi cânib-i âlisine.

Devletlu Efendim Hazretleri, Hücre-i Muattara ve ravze-i mutaHERE-i Hazret-i seyyidi'l-mürselin'de mahfuz mahfaza-i ta'zim olan masâhif-i şerife ve kütüb-i nefise-i sâirenin ta'mir ve termimi için bir mücellit ve bir de hattâtın muvakkaten Medine-i Münevvere'ye gönderilmesi hakkında mütecâsir-i takdimi olduğumuz, arıza-i müştereke-i âcizânemizi cevaben makâm-ı sâmi-i nezâret-penâhilerinden şeref-tevâriid eden ve haziran 324 tarih

ve 44 numaralı emir-nâme-i âlide evvel emirde muhtac-ı ta'mir idüğü beyan olunan masâhif-i şerife ve kütüb-i sâire kaç adettten ibâret olduğunun ve der-saâdetten i'zâm olunacak mücellit ile hattâtın medine-i tâhirede müddet-i hizmetleri tahminen ne kadar imtidâd edebileceğinin izâhât-ı muktaziye-i sâirenin bil-etraf arz ve inbâsı emr ve iş'âr buyrulmuş ve dört kısma tefrik ve ol-vechile tahrir ve tenmik edilen masâhif-i şerifenin üçüncü ve dördüncü kısımlarıyla sâir kütüb-ü mütenevvi'adan cem'an ikiyüzkırk üç adedinin 20 Temmuz 324 tarih ve 20 numrolu arza-i mütekaddime-i çâkiranemizde arz edilmiş olan ve ravze-i mutahhere-i cenâb-ı risâlet-penâhiye ait bir hizmeti meal-iftihâr ifâya cidden arzusu olduğunun beyan eden mücellit hacı ma'sum nemnegâni efendi ma'rifetiyle buraca teclid ve ta'mir ettirilmeleri mümkün olup, ancak birinci ve ikinci kısım i'tibar edilen ve bi-hakkın enfes-i âsârdan oldukları şüphesiz bulunan masâhif-i şerifeden marbuten takdim kılınan defterde muharrer olduğu üzere, yüzotuz üç cildin ya darsaâdetden mücellid ve hattât i'zâmı ile belde-i tâhirede ta'mir ve islâh edilmeleri veyahut masâhif-i şerife-i mezkurenin bir sanduk derununa vaz' ile nezâret-i celile-i âsafânelerine gönderilerek hazinece ba'det-tâ'mir bu cânib-i âliye gönderilmesi şıklarından birinin ihtiyâr buyrulması lâbüd görülmüş ve bunun için der-saâdetden mücellid ve hattât gönderilmek ciheti rehin-i tasvib buyrulduğu takdirde ne kadar müddetle mezkur kelâm-ı kadimlerin ta'mir ve islahları mümkün olacağı marbuten takdim olunan defterin mutâla'ası ile der-saâdetce erbâbı tarafından takdir edileceği derkâr bulunmuş ve Ravze-i Mutahherenin her gün ve her saat kırâet olunmakta olan üçüncü dördüncü kısım masâhif-i şerife, geceli gündüzlü kâriin elinde olması ve dâimi suretde ta'mir ve islâha muhtaç bulunması hasebiyle işbu masâhif-i şerife ile kütüb-i sâirenin, mücellid-i mumâileyh ma'rifetiyle belde-i tâhirece lüzum görüldükçe teclid ve bozulmuş veya bâ'demâ bozulacak hututunun da ravze-i mutahherenin hâfız-ı kütüb-i sânesi hattât Hilmiefendi ma'rifetiyle islâh olunmak ve bu suretle istihdam olunmaları muktazi bulunan mumâileyhimâdan mücellid hacı Ma'sum Nemnegâni Efendiye bir refiki ile beraber zaten bu hizmeti meal-iftihar meccânen olsa bile ifâya tâlip ve râğıp olduğu için tanzifen şehri yüz ve ravze-i mutahhare hafız-ı kütüb-i sânesi Hilmî Efendiye de almış kuruş tahsis edilmek üzere icâbının ifâ ve emr ve inbâ buyrulması münasib mutâlaâ kılınmış olmağla olbapda emr-u fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir. 4 Şaban 326 ve (18 Ağustos 324)

Hazine-i Celile-i Hazret-i Nebevi
Tetkiki Hisabatına Me'mur
Mühür(Muammer İbn-i Şükrü)

Hazine-i Celile-i Hazret-i Nebvi
Tetkiki Hisabatına Me'mur
Mühür(Muhammed Ali İbn-i Mustafa)

Hazine-i Celile-i Hazret-i Nebevi
Tetkiki Hisabatına Me'mur
Mühür(Hilmî)

Hazine-i Nebevi'nin hesap işlerini tetkik etmek üzere Medine-i Münevvere'de bulunan Hey'et tarafından Evkaf Nezâretine (2) sunulan ve yukarıda orjinali ile okunuşu arz edilen 4/Şaban/1326 H. (19 Ağustos 1908 M.) tarihli yazının incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, söz konusu Kur'an-ı Kerim ve kitaplar hakkında Evkaf Nezâreti'ne aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

1. Bu yazıdaki bilgilerin, daha önce söz konusu Hey'et tarafından Evkaf Nezâretine sunulmuş olan müşterek dilekçeye istinaden. Nezâretin konu hakkında bilgi istemesi üzerine verildiği,
2. İlgî emir üzerine ravze-i mutahheredeki Kur'an-ı Kerim'lerle diğer kitapların gözden geçirilerek, hatt, cilt, tezhib ve san'at açısından önem itibariyle dört gruba ayrıldığı,
3. Bunlardan üçüncü ve dördüncü gruba oluşturan toplam ikiyüzkırk üç adet Kur'an-ı Kerim ve kitabın, 20/ Temmuz/324 Rumi (20 Temmuz 1908 M.) tarih ve 20 sayılı dilekçede Evkaf Nezâretine arz edilmiş olan ve ravze-i mutahhere'ye ait bir hizmeti iftiharla yapacağını belirten mücellit Hacı Masum Nebnegâni Efendi tarafından, Medine-i Münevvere'de onarılıp ciltlenmesinin mümkün olacağı,
4. Birinci ve ikinci gruba giren nefis ve nâdide Kur'an-ı Kerim'lerin, bu yazıya ek olarak gönderilen müfredat defterinde belirtildiği üzere, yüzotuz üç adet olup, bunların ya İstanbul'dan mücellit ve hattât göndermek suretiyle Medine-i Münevvere'de onarılması, ya da söz konusu Kur'an-ı Kerim'lerin bir sandık içine konularak İstanbul'a gönderilip, hazinece onarıldıktan sonra, Medine-i Münevvere'ye îade edilmesi şıklarından Evkaf Nezâreti'nce uygun görülenin ifâsı,
5. Birinci şık uygun görülerek, İstanbul'dan mücellit ve hattât gönderilmesi halinde, bunların Medine'de ne kadar bir süre kalacaklarının, yazıya ek olarak gönderilen müfredat defterinin Evkaf Nezâreti'nce ilgililere incelettilmesi sonucu, takdir buyurulması,
6. Üçüncü ve dördüncü gruba giren Kur'an-ı Kerim'lerle diğer kitapların, ravze-i mutahherede her gün, her saat okuyucuların ellerinde olması sebebiyle sık sık bakım ve onarıma muhtaç olacaklarından, bunların ihtiyaç duyuldukça onarıl-

(2) Nezâret: Luğatte bakmak demektir. İstilahda ise gö-rüp gözetmek, murâkabe etmek manasıdır. Evkaf kelimesi ise vakfın çoğulu olup, Vakıflar demektir. Evkaf Nezâreti de, Vakıflar Bakanlığı demektir.

maları için sözü geçen mücellit Hacı Mâ'sum Nemnegâni'ye ayda yüz kuruş ve ravze-i mutahheredeki ikinci kütüphane me'muru olan hattât Hilmi Efendi'ye de ayda altmış kuruş maaş tahsis edilerek, sürekli olarak çalıştırılmaları hususunda gereğinin yapılması için emir buyrulması ifâde edilmektedir.

Bu yazının, Evkaf Nezâreti'nin ilgililerince, bir adet yazıdan ibaret olan evveliyatı ile birleştirilerek, 13/Eylül/324 Rumi (13 Eylül 1908 Milâdi) tarih ve 923 numara ile masârifât idaresine havale edilmiş olduğu, zahriyesinin üst kenârındaki kayıt ve sevk işlemlerinin incelenmesinden anlaşılmaktadır. Masârifât İdaresi, söz konusu bu yazının arkasında, yazıda sözü edilen hususları tekrar mahiyetinde belirterek yazılan ve 17 satırdan oluşan der-kenârında, Medine-i Münevvere'ye bir mücellit ile bir hattât göndermekten söz edilen birinci ve ikinci gruba ayrılan kitapların, oraca iki sağlam sandığın içine konularak İstanbul'a gelecek müjdecilere veya başka bir emin vasıtaya tevdi edilerek gönderilmesini ve bu gibi Kur'an-ı Kerim'ler için hazinede istihdam edilen hattât ve mücellide yehahut yine hazinenin nezâreti altında daha mükemmel bir hattât ile bir mücellide maktu'an ihâle ve tamir ettirilerek Medine-i Münevvere'ye iade edilmesinin daha uygun olacağını düşünmüştür. Bu kanaatla, konunun Vakıflar İdare Meclisi'nce, incelenerek karar altına alınması için, söz konusu yazı ile ekindeki defterin, 29/Şevval/1326 H., 11/Teşrini Sâni/1324 Rumi (11 Kasım 1908 M.) tarihinde Vakıflar İdare Meclisi'ne sevk edildiği ifâde edilmektedir. Bu derkenârın sonunda biri büyük, diğeri küçük olmak üzere, iki mühür bulunmaktadır.

Evkaf-ı Hümayun Nezâreti İdare Meclisi'nin, söz konusu bu der-kenârın alt kısmında yer alan ve ikibuçuk satırdan ibaret olan 4/Zilhicce/1326 H., 15 Kanunu Evvâl/1324 Rumi (15 Aralık 1908 M.) tarihli kanaati belirten yazısında ise:

"Masârifât. İdaresince yazılmış olan der-kenardan anlaşıldığına göre, sözü geçen Kur'an-ı Kerim'lerin İstanbul'a getirilmesinin maslahatı uygun olamayacağı gibi, yolda daha fazla yıpranması muhtemel olduğundan mahallince belirtilen gibi sonra gereği düşünülme üzere İstanbul'dan bir hattât ile bir mücellidin kaç kuruşla gidebileceğinin tahkiki ile, neticesinin derhal İdare Meclisi'ne bildirilmesi zımında, keyfiyetin Masârifât İdaresi'ne tevdi görüşüne varıldığı belirtilmektedir."

Bundan sonra Evkaf Nezâreti'nin Masârifât İdaresiyle, Evkaf-ı Hümayun İdare Meclisi arasında konu ile ilgili olarak, karşılıklı dört def'a yapılan yazışma sonunda:

1. Hattât İsmail Efendinin ücretli olarak hattâtlık göreviyle Medine-i Münevvere'ye gönderilmesinin uygun görüldüğü,

2. Mücellit olarak gönderilecek kişinin tesbit edilmesi için, Mücellitler Kethüdâsı Hacı Ahmed Efendi ile, kırkbeş yıl Vakıflar İdare Meclisinde mücellitlik hizmeti yapan mücellit Kadri Efendi arasında müsabaka imtihanı yapılmasının kararlaştırıldığı,

3. Ancak mücellitler kethüdâsı Hacı Ahmed, önce kendisine gösterilen bu teveccühe teşekkür ettiğini, fakat bir teşvik sâikasıyla ilgili Me'murlar tarafından müsabaka imtihanına çağırılmasını kendisine hakaret telâkki ederek, bu işe talip olmayıp, sarfi nazar ettiğini, Bakanlık Makamına sunduğu 22/Temmuz/1325 Rumi (22 Temmuz 1907 M.) tarihli ve mühürlü dilekçesi (belge 4) ile ifâde etmiştir. Aynı dilekçesinde kendisinin daha önce söz konusu Kur'an-ı Kerim'leri gördüğü için, işin önemini pekiyi bildiğini, bu itibarla işe talip olanlardan Kadri Efendi'nin söz konusu Kur'an-ı Kerim'leri ciltlemeye yeteneği olmadığını, ancak, Çarşıkapısında mücellit Mehmet Efendi'nin bu konuda yetenekli olduğunu belirterek onu önermiştir.

Konu üzerinde yapılan araştırmada, mücellit Kadri Efendi'nin, söz konusu Kur'an-ı Kerim'leri ciltlemek üzere gönderilecek mücellitliğe talip olduğu hususunda iki adet dilekçesi tesbit edilmiştir. 25/Rebiü'l-ewvel/1327 H., 2/Mayıs/1325 Rumi (2 Mayıs 1909 M.) tarihli birinci dilekçesinde, (belge 5) kırkbeş seneyi aşkın bir süreden beri mücellitlikle istigâl ettiğini ve o tarihte Vakıflar'da mücellit olarak çalıştığını, sanatındaki mehâretinin bütün cilt esnafınca bilindiğini, gerektiğinde imtihana hazır olduğunu ve mübarek yerde (Medine'de) mücâyereten kalmak arzusunda olduğunu beyanla, söz konusu Kur'an-ı Kerim'lerin onarılması için kendisinin görevlendirilmesini talep ettiğini ifâde etmiştir. Adı geçen 25/Temmuz/1325 Rumi, 25/Temmuz/1909 Milâdi tarihli ikinci dilekçesinde ise, (belge 6) söz konusu mücellitlik için kendisiyle birlikte imtihana çağırılan mücellitler kethüdâsı Hacı Ahmed Efendi'nin, yeteneği olmadığı için teklif edilen imtihandan kaçıp, yerine mücellid Mehmed Efendi'yi önermesinden ve kendisinin yeteneksizliğinden bahsetmesinin, sırf şahsi garezden kaynaklanmış olduğundan bahisle, sözü edilen mücellit Mehmed Efendi'nin, daha önce üstlendiği bir görevi zamanında ifâ etmediğini, kendisinin ise bizzat mücellitler kethüdâsı Hacı Ahmed Efendi tarafından onaylanan mazbatada (belge 7) yetenekli olduğu tüm cilt esnafınca tasdik edilmiş olduğunu ifâde etmiştir.

Bilahere Evkaf Encümeninin kararı üzerine,

mücellit Mehmed Efendi ile, mücellit Kadri Efendi arasında, Vakıflar İnşaat ve Ta'mirât İdaresince oluşturulan bir Hey'et-i Fenniye (San'at Komisyonu) mâ'rifetiyle imtihan yapılarak, imtihan sonrası İnşaat ve Ta'mirât Müdürlüğüncü hazırlanan rapor, 19/Ağustos/1325 Rumi (19 Ağustos 1909 M.) tarihinde Vakıflar Encümenine sunulmuştur⁽³⁾. Yapılan bu imtihanın inceliği ile, o tarihte konu ile ilgilenen vakıf görevlilerinin ravze-i mutahheredeki Kur'an-ı Kerim'lerle diğer değerli kitapların bakım ve korunmasına ne denli i'tinâ gösterdiklerine ışık tutmak amacıyla, imtihanı yapıtırılan nümunelerle imtihan sonrası tanzim edilen tutanağın orjinallerini aynen sunmakta yarar görüyorum.

Mücellitlik imtihanına katılan adı geçen mücellitlerin her birine Kur'an-ı Kerim'den birer yaprak verilerek, bu yaprakların, özel olarak hazırlanmış olan tezhibli çerçevenin içine yerleştirilmesi istenmiştir. Söz konusu yapraklardan birine bir numara, diğerine de iki numara verilmiştir. Bir numara verilen yaprağın (belge 8) tezhibli tarafında, Rahmân Suresinin sonu ile Mülk Suresinin baş kısmı yer almaktadır. Tezhibsiz ikinci sahifesinde ise Rahmân Suresinin bir bölümü bulunmaktadır. İki numaralı yaprağın (belge 9) birinci sayfasının ilk yarısında Mülk Suresinin son kısmı, ortada sure başlığı ile besmele, ikinci yarısında da Nebe' Suresinin baş kısmı bulunmaktadır. İkinci sayfasında ise yine Nebe' Suresinin devamı yer almaktadır.

Bir numaralı yaprağın birinci sayfasının alt kenarında bulunan: "Sahaflar çarşısında Bedesten sokağında 28 numarada mücellid Mehmed Efendi" şeklindeki nottan, bir numaralı yaprağın mücellid Mehmed Efendi'ye verilmiş olduğu, dolayısıyla iki numaralı yaprağın da diğer yarışmacı mücellit Kadri Efendi'ye verilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

İmtihan sonucu tanzim edilerek, Vakıflar Encümenine takdim edilen ve orijinal şekli ile okunuşu aşağıda sunulan tutanağın incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, imtihanı bir numaralı yaprağı onaran mücellit Mehmed Efendi kazanmıştır. Söz konusu tutanağın (belge 10) okunuşu şöyledir:

Nezâret-i Evkaf-ı Hümâyun.

İnşaat ve Ta'mirât Kalemi

Adet: 178

Harem-i Şerif-i Nebevi dahilindeki masâhif-i şerife ile kütüb-i mukaddese ve sâirenin ta'mir-i için Medine-i münevvere'ye i'zâm olunacak mücellidin, Hey'et-i Fenniye mâ'rifetiyle bil-ımtihan işbâtı ehliyet eden erbâb-ı sanat 'dan intihâbı tahtı karâra alınmağla mâh-ı hâli-i rumînin birinci cum'a-ertesini günü berâyı imtihan mürâcaat eden

iki mücellide nümune verilerek, marbuten takdim kılınan birer sahife yapıtırılmıştır. Bunlardan he ikisi de nümunenin san'at nokta-i nazarından mâhiyet-i meheresine vâsıl olmaktan pek baid ise de, bir numrolu sayfa iki numrolu'ya nisbetle şâyân-ı tercih bulunduğundan, bir numrolu sayfayı i'mâl eden mücellidin kabulü münasib olup, esasen sanâyi-i nefise-i islâmiyenin bu şu'besi gündün güne mahf olmağa yüz tutmuş olduğundan, bundan bir asır akdem yapılan kitâbe ve çiçekleri taklid etmek el-yevm adimü'l-ımkândır. Bu husus kütüb-i mukaddeseden, kitâbeleri bozulmuş sayfaların tebdilü ile, yerlerine takliden diğerlerini yapmak —bihakkın taklid edilemeyeceğine binâen— bunları ta'mirden ziyade tahrib demek olacağından, harem-i şerif-i nebevi dahilinde bulunan ve her biri bugünkü günde birer yâdigâr-ı kıymetdâr olmak üzere hıfz olunmağla, lâyık ve sezâ olan masâhif ve delâilî şerife ve kütüb-i mukaddeseyi kırâet için ahâliye verilmeyecek kilitli camlı dolaplarda açık olarak teşhir edilmesi ve suret-i dâimede kırâet içinde yine kadimi tarzında veya suret-i âherle yazılmış masâhif ve delâilî şerife tedârik edilmesi suret-i kat'iyede iktizâ edeceği mutâlâ'a kılınmış olmağla mâ'ruzât-ı bendegânem nezd-i sâmilerince de tasvib buyrulduğu takdirde icrâyı icâbı menut ve mütevakkıf-ı re'yi âlileridir. Ol bapda emrûfermân hazret-i men lehü'l-emrindir. 2 Ağustos 1325 İnşaat ve Ta'mirât Müdürü

Mimar

İmza

Herhangi bir açıklama yapmaya ihtiyaç olmayan, orijinal ve okunuşu yukarıda sunulan bu tutanağın arkasında, 4/Ağustos/1325 Rumi (4 Ağustos 1909 M.) tarihinde Kemal Bey isminde bir görevliye havale edildiğine dair meşruhat bulunmaktadır.

Evkaf Nâzırının, Haremeyn-i Şerife'nin muâmelâtı ile, Evkafını mahallinde teftiş etmek için, mahalline gitmek istediğini belirtmesi üzerine, söz konusu Kur'an-ı Kerim ve diğer kitaplar hakkında yapılacak işlemin, Nâzırın düşündüğü iş'ârına göre yapılacağı, hattât İsmail Efendi'nin de eskisi gibi İstanbul'da hizmete devam ettirilmesi uygun görülmüş olup, gereği yapılmak üzere yazı ve ekleri 7/Eylül/1325 Rumi (7 Eylül 1909 M.) tarihinde özel encümen başkanlığınca muhasebeye havale edilmiştir⁽⁴⁾. Alınan karar üzerine varılan bu sonuç, İstanbul'da Camilerde bulunan Kur'an-ı Kerim'leri onarmakla görevli,

(3) Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde dolapda mahfuz 18 no'lu kutuda muhafaza edilen evraklardan 12 no'lu evrakın birinci sayfasının birinci paragrafı.

(4) Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde dolapda muhafaza edilen 18 no'lu kutudaki 12 numaralı belgenin birinci sayfasının ikinci paragrafı.

Hakkı Bey'e bildirilmiş olup, yapılacak başka herhangi bir işlem olmadığından evrak 14/Teşrini Evvel/1325 Rumi (14 Ekim 1909 M.) tarihinde, Sadettin ismindeki bir görevli tarafından⁽⁵⁾ hıfz edilmiştir.

Konu ile ilgili evrak üzerinde yapılan ciddi ve derin araştırmalara rağmen, Evkaf Nâzırının daha sonra Hicaza gidip gitmediği ve yapılan imtihanda başarı gösteren mücellit Mehmed Efendi'nin Medine-i Münevvere'ye gönderilip gönderilmediği hususunda, herhangi bir belge veya bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, konu üzerinde yapılan çalışma ve yazışmalar, az da olsa incelenecek olursa, Evkaf Nezâreti'nin ravze-i mutahheredeki Kur'an-ı Kerim'lerle diğer değerli kitapların bakım ve onarımına son derece i'tinâ göstermiş olduğu anlaşılacaktır. Şöyle ki:

Söz konusu Kur'an-ı Kerim ve kitapların, cilt ve onarımı ile ilgili olarak görevlendirilecek hattât ve mücellidin seçimi için uzun boylu araştırma ve inceleme yapılıyor. O tarihte İstanbul'un en meşhur hattâtı ve hat sanatında üstad olan bir kişinin, hattât olarak görevlendirilmesi düşünülüyor. Diğer taraftan aynı amaçla o tarihte mücellitler kethüdâsı (cilt esnafı başkanı) ile Evkaf Nezâretinde kırkbeş yıl bilfiil ciltçilik hizmeti yapmış olan iki cilt üstadı arasında tereddüde düşülüp, hangisinin gönderilmesi, ravze-i mutahheredeki Kur'an-ı Kerim'ler için daha yararlı ve uygun olacağı konusunda karar vermek için bir musabaka imtihanı yapılması kararlaştırılıyor. Mücellitler kethüdâsı Hacı Ahmed'in bu göreve talip olmayacağını belirtmesi üzerine, mücellit Kadri Efendi ile mücellit Mehmed Efendi arasında, yukarıda belirtilen şekilde imtihan yapılıyor.

Necip Müslüman Türk Milletinin kurduğu Vakıfların idaresini üstlenen, Vakıflar İdaresinin, Peygamberlerimizin ebedi istirahatgâhı olan ravze-i mutahheredeki şaheser Kur'an-ı Kerimlerle diğer değerli kitapların bakım ve onarıma böyle i'tinâ göstermiş olması, gerçekten sevindirici ve mutlu kılıcı bir olaydır. Kutsal değerlere ve ata yâdigârı eserlere sahib çıkıp, onları canları gibi koruyan bu dürüst Vakıf İdarecilerini burada rahmet ve minnetle anmadan geçemiyorum. Allah, Onlara gani gani rahmet etsin. Hayatta iken bakım ve onarımına i'tinâ gösterdikleri Kur'an-ı Kerim'in, ahiretde ebedi himâyesinde dâim olsunlar.

Medine-i Münevvere'deki üç kişilik özel hey'et tarafından Evkaf Nezâreti'ne gönderilen ve yukarıda sunulan 4/Şaban/1326 H., 18 Ağustos 1324 Rumi (18 Ağustos 1908 M.) tarihli yazıda sözü geçen müfredât defterinde belirtilen Kur'an-ı Kerim'lerle, diğer kitaplar hakkındaki bilgiler aşağıya çıkarılmıştır. Bu defter 35,5 x 22 cm.

eb'âdında olup, 13 sayfadan ibarettir. Defterin kapığı mermer damarlarını andıran şekilde ebrulu kağıtdan yapılmıştır. Ebru'daki renkler kırmızı, turuncuya kaçan sarı, koyu gri içinde açık gri ve beyazdır. Kapak sayfasında:

"*Ravze-i mutahhere-i hazret-i seyyidi'l-enbi-yâda mahfuz mahfaza-i ihtirâm olan masâhif-i şerifeden birinci ve ikinci kısım itibar edilenlerin meyanında muhtac-ı tâ-mir ve islâh olanların müfredâtı ve üçüncü ve dördüncü kısımlarla delâili hayrâtın adedi*" şeklindeki ifâde bulunmaktadır. Yani "bu defterin, Ravze-i Mutahheredeki korunmakta olan Kur'an-ı Kerim'lerden birinci ve ikinci sınıf sayılanların arasında onarılması gerekenlerin müfredatı ile, üçüncü ve dördüncü sınıf itibar edilenlerle delâili hayrâtın sayılarını belirten defter" olduğu ifâde edilmektedir. Defterin birinci sayfasının baş kısmında ise:

"*Ravze-iMutahhere-i Hazret-i Seyyidi'l-enbi-yâda mevcut ve mahfuz mahfaza-i izz ve ihtiram olan masâhif-i şerifeden muhtacı tâ'mir ve islâh bulunanların defter-i mahsus vechile, evsaf ve sâiresiyle icrası lâzım gelen tâ'mirât ve termimâtının derecâtını mübeyyin müfredât defteridir.*" şeklindeki anabâşlık bulunmakta olup, yaklaşık olarak kapaktaki yazı ile aynı anlamdadır. Hazret-i Peygamber'in istirahatgâhı olan Ravze-i Mutahhere'de saygıyla korunmakta olan Kur'an-ı Kerim'lerden onarılması gerekenlerin, kayıtlı oldukları Özel Defterde belirtilen özellikleri vechile yapılması icab eden onarım ve restorasyonun derecelerini belirten müfredat defteri olduğu ifâde edilen bu defterin incelenmesi sonucunda:

a. Birinci sınıf Kur'an-ı Kerim'lerden	55
b. İkinci sınıf Kur'an-ı Kerim'lerden	78
c. Üçüncü sınıf Kur'an-ı Kerim'lerden	122
d. Dördüncü sınıf Kur'an-ı Kerim'lerden	100

adet Kur'an-ı Kerim olmak üzere, toplam olarak 355 adet Kur'an-ı Kerim ile, 21 adet delâili hayrât ile birlikte üçyüz yetmiş altı adet kitabın onarıma muhtaç olduğunun bildirildiği anlaşılmıştır. Defterdeki yazılar siyah ve kırmızı mürekkeple yazılmış olup, siyah mürekkeple Kur'an-ı Kerim'lerin özellikleri, kırmızı mürekkeple de onarılması gereken yerleri yazılmıştır. Vakıflarının adlarıyla onarım hakkındaki bilgiler dikey, diğer hususlar yatay olarak yazılmıştır. Defterde yer alan Kur'an-ı Kerim'lerin tümünün vakıf olduğu, beherinin Vâkıfı hanesinde yazılan bilgilerden anlaşılmaktadır. Ancak ba'zılarının Vâkıfı hanesinde "Vâkıfı nâ mâ'lum" şeklindeki ifâdeyle vakfedeninin belirsiz olduğu belirtilmiştir.

(5) Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde dolapda muhafaza edilen 18 no'lu kutudaki 12 numaralı belgenin arka sayfası.

وہاں پر یہ خطا ہے

مذکورہ پروردگار

ہم شرف عظیم پر یہ لفظ صحاح شریفہ میں مذکور ہے۔ یہ لفظ ایک ہی ہے۔ اور اس کے ساتھ
اور اس کے ساتھ یہ لفظ صحاح شریفہ میں مذکور ہے۔ یہ لفظ ایک ہی ہے۔ اور اس کے ساتھ
اور اس کے ساتھ یہ لفظ صحاح شریفہ میں مذکور ہے۔ یہ لفظ ایک ہی ہے۔ اور اس کے ساتھ

یہ خطا ہے

سیدنا ابو جعفر

سیدنا ابو جعفر نے یہ خطا ہے۔ اور اس کے ساتھ یہ لفظ صحاح شریفہ میں مذکور ہے۔ یہ لفظ ایک ہی ہے۔ اور اس کے ساتھ
اور اس کے ساتھ یہ لفظ صحاح شریفہ میں مذکور ہے۔ یہ لفظ ایک ہی ہے۔ اور اس کے ساتھ
اور اس کے ساتھ یہ لفظ صحاح شریفہ میں مذکور ہے۔ یہ لفظ ایک ہی ہے۔ اور اس کے ساتھ

BELGE: 5

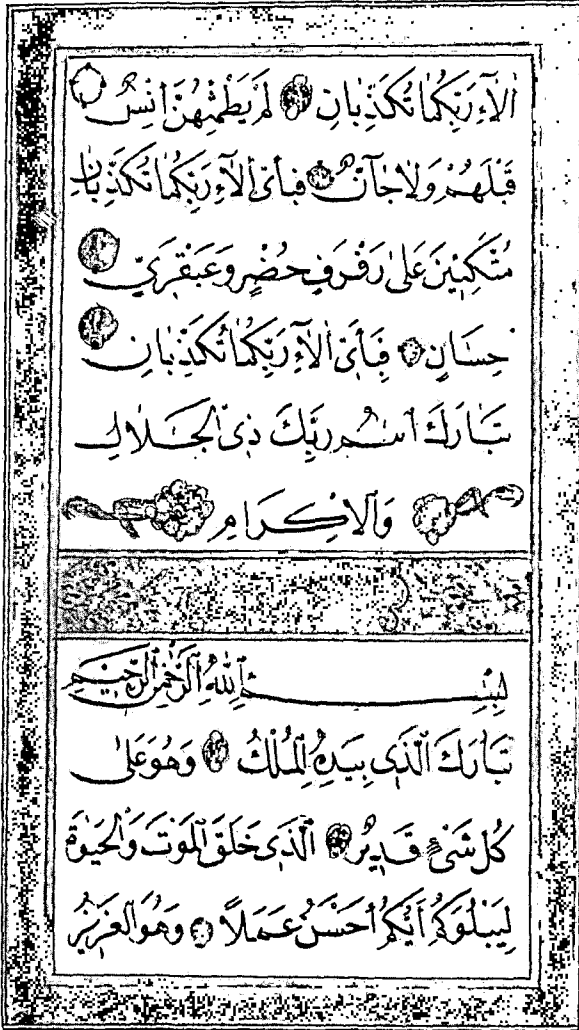
BELGE: 6

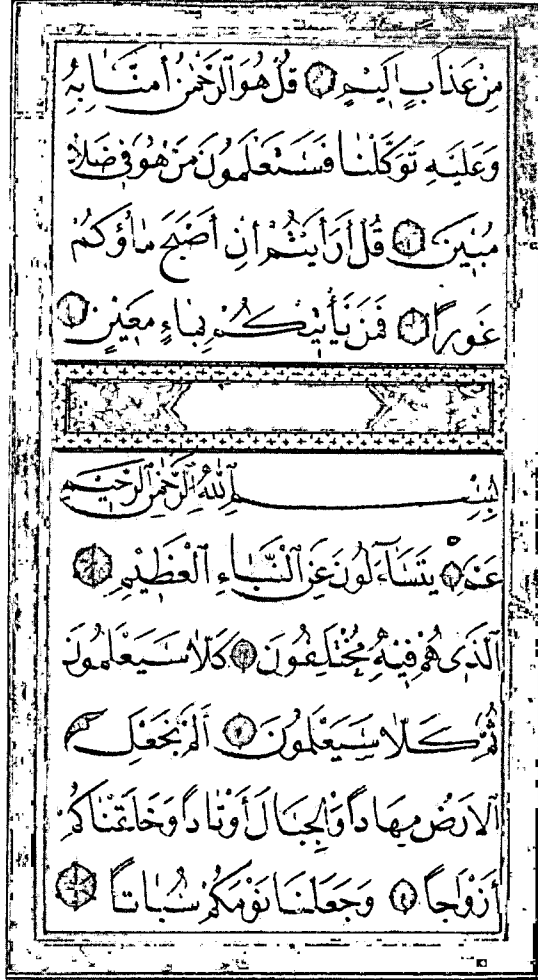
بہاؤ الدین زکریا رازی نے یہ خطا ہے۔ اور اس کے ساتھ یہ لفظ صحاح شریفہ میں مذکور ہے۔ یہ لفظ ایک ہی ہے۔ اور اس کے ساتھ

BELGE: 7

صحنه جایتونده برسانه سواقه ۲۸ صندره
 محمد محمدی

حسبنا

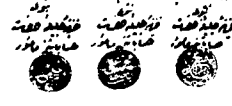
امروز که میگویند نگاه کنید

روایت

روایتی است که در حدیث آمده و آنست که از حضرت زین العابدین علیه السلام روایت شده که از وی پرسیدند که در روز قیامت چه میفرماید؟ او فرمود: من میگویم الحمد لله رب العالمین و افاضت رحمتهم علینا و ربنا ارحم الراحمین. و در همین حدیث آمده است که او فرمود: من میگویم الحمد لله رب العالمین و افاضت رحمتهم علینا و ربنا ارحم الراحمین. و در همین حدیث آمده است که او فرمود: من میگویم الحمد لله رب العالمین و افاضت رحمتهم علینا و ربنا ارحم الراحمین. و در همین حدیث آمده است که او فرمود: من میگویم الحمد لله رب العالمین و افاضت رحمتهم علینا و ربنا ارحم الراحمین.

عقل برین

عقل برین است که در روز قیامت چه میفرماید؟ او فرمود: من میگویم الحمد لله رب العالمین و افاضت رحمتهم علینا و ربنا ارحم الراحمین. و در همین حدیث آمده است که او فرمود: من میگویم الحمد لله رب العالمین و افاضت رحمتهم علینا و ربنا ارحم الراحمین. و در همین حدیث آمده است که او فرمود: من میگویم الحمد لله رب العالمین و افاضت رحمتهم علینا و ربنا ارحم الراحمین. و در همین حدیث آمده است که او فرمود: من میگویم الحمد لله رب العالمین و افاضت رحمتهم علینا و ربنا ارحم الراحمین.

BELGE: 10

BELGE: 11

کتابخانه اسناد و سینه ها
اساتذت کرامت
عنه
۱۷۸

همه شریف بنوی دهند که ما هفتاد و هشتاد و نه کتب مقدسه را در این شهر جمع کرده ایم و در این شهر نگاه میداریم و در این شهر نگاه میداریم و در این شهر نگاه میداریم. و در این شهر نگاه میداریم و در این شهر نگاه میداریم. و در این شهر نگاه میداریم و در این شهر نگاه میداریم. و در این شهر نگاه میداریم و در این شهر نگاه میداریم.

BELGE: 12

Birinci sayfadaki ana başlık altında "Sınıf. Euvel" şeklindeki tâli başlık altında, birinci sınıf itibar edilmiş olan elli beş adet Kur'an-ı Kerim'in özellikleri özet olarak belirtilmiştir. Bu özet bil-

gilerden yararlanarak tanzim ettiğimiz ve aşağıda sunduğumuz listede, beheri hakkında tarihi ve san'atsal bilgiler verilmiştir.

RAVZE-İ MUTAHERRE'DE KORUNMAKTA OLAN KUR'AN-I KERİM'LERDEN BİRİNCİ SINIF İTIBAR EDİLENLERİN LİSTESİDİR

Sıra No.	Medine'deki Asıl defterdeki numarası	Vâkıfı	Hattâtı	Hattı	Yazılış Tarihi	Cildi	Satırı	Onarıma muhtac Kısımlar	Tezhib, Eb'âd ve San'at Özellikleri
1	9	Akif Paşa	Seyh Oğlu Hamdullah	Nesih	—	1	19	Şirazesi onarılacak, cildi yenilenecek	Ser-levhası nefis bir şekilde tezhibli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
2	10	İbrahim Ağa	Abdulkadir	Nesih	—	1	11	Şirazesi tamamen, yaprakları kısmen onarıma muhtaçtır	Tezhibli büyük eb'âd bir Kur'an-ı Kerim
3	11	İsmail Paşa	Şekercizâde diye bilinen Hacı Mehmed	—	1142 H. 1729 M.	1	13	Şirazesi tamamen harab, cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası, cetvel ve durak yerleri tezhibli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
4	12	Köşenceli İbrahim Ağa	Abdulkadir	—	—	1	13	Şirazesi tamamen ve yaprakları kısmen onarıma muhtaçtır	Ser-levhası ile durak yerleri ve diğer bazı kısımları tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
5	13	Sirozlu Süleyman Bey	Seyh Oğlu Hamdullah	—	—	1	15	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Hat ve tezhib yönünden şaheser, cüz, aşir, hizib ve secde işaretleri altınla süslü orta boy bir Kur'an-ı Kerim
6	17	Mirza Hasan Ali Han	Mirza Ali	Lahor Hattı	1285 H.	1	14	Yalnız şirazesi onarıma muhtaçtır	Baş kısmı fihristli ve fatiha'ya kadar dört sayfa altınla tezhibli, cetvelleri altın, acem tarzı şerhli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
7	19	İran Şahının amcası Mirza Ferhat Han	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	12	Şirazesi bozulmuş cildi onarıma muhtaçtır	Başta yedi sayfa, Fatiha ve Bakara altın ve ziya ile nakışlı ve tezhibli olup, satır araları acem usulü açıklamalı büyük boy bir Kur'an-ı Kerim

8	20	Mu'temetüd-devle Mirza Ferhat	Mehmed Rıza	Lahor Hattı	1133 H. 1720 M.	1	14	Şirazesiyile cildi onarıma muhtaçdır	Fatiha ve Bakara suresinin başı altun ve ziya suyu ile nakışlı, cetvel ve durak yerleri nefis tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
9	27	Çerkez Hasan Hilmi Bey	Halil Kasım	Nesih	1291 H. 1874 M.	1	13	Şirazesi tamire muhtaçdır	Ser-Levha ve cetvelleri tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
10	28	Çerkez Hasan Hilmi Bey	Belirsiz	Nesih	1291 H. 1874 M.	1	13	Şirazesi tamamen harab, yazılarının ba'zı yerleri onarımına muhtaçdır	Ser-levhası altun, sonunda defâili hayrât ile ba'zı evrâd-ı şerife bulunan orta boy bir Kur'an-ı Kerim
11	39	Ebniye-i Âliye muâvini Hurşit	Belirsiz	Nesih	—	1	15	Cildinin bir tarafı olmadığından onarımına muhtaçdır	Ser-levhası ile cetvel ve durak yerleri tezhibli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
12	40	Mirza Mehmed Ali	Mehmed Şefi oğlu Ali	Lahor Hattı	1298 H. 1880 M.	1	12	Şiraze ve cildinin yenilenmesi gerekir	Baş kısmında altı sayfa parlak altun ile nakışlı, cetvel ve satır araları altun ile süslü ve farsca açıklamalı orta boy bir Kur'an-ı Kerim
13	41	Harem-i Şerif Müdürlü Baha Bey eşi Nazik-Misal Hanım	Ömer Zühdi	Nesih	1269 H. 1852 M.	1	13	Şirazesi onarımına muhtaçdır	Ser-levhası ve diğer ba'zı yerleri tezhibli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
14	44	Mustafa Paşa	Eyyup Arif	Nesih	1271 H. 1854 M.	1	13	Şirazesi ve cildi onarıma muhtaçdır	Ser-levhası kaplama altun nakışlı, cetvel ve durak yerleri tezhibli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
15	51	Davut Paşa	Ali Hamdi	Nesih	1240 H. 1824 M.	1	12	Şirazesi onarımına, cildi yenilenmeye muhtaçdır	Baş ve son tarafları ile sure başları ve durak yerleri nefis tezhibli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim

Sıra No.	Medine'deki Asıl defterdeki numarası	Vâkıfı	Hattâtı	Hattı	Yazılıs Tarihi	Cildi	Satırı	Onarıma muhtaç Kısımlar	Tezhib. Eb'âd ve San'at Özellikleri
16	57	Belirsiz	Ahmed	Nesih	1103 H. 1691 M.	1	15	Yaprakları ve çok nefis olan cildi onarıma muhtaçtır	Nefis tezhibli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
17	58	Mustafa Nâîli Paşa	Mehmed Mir Piyade oğlu	Nesih	1051 H. 1641 M.	1	11	Şirazesi ve cildi onarıma muhtaçtır	Tezhibli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
18	62	Ahmed Bey	Mustafa Râsîh	Nesih	1251 H. 1835 M.	1	15	Şirazesi ve cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası, cetvelleri ve diğer ba'zı yerleri gayet güzel ve nefis tezhibli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
19	66	Ümmügülsüm	Hasan ve Hakkı	Nesih	—	1	11	Şirazesi ve cildi onarıma muhtaçtır	Nefis tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
20	67	Sare Kadın	Rakımzâde	Nesih	—	1	—	Her tarafı onarıma muhtaçtır	Nefis tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
21	75	Hasırcı Başı Haremi	Mahmud oğlu Ali	Nesih	1114 H. 1702 M.	1	13	Yazı ve cetvellerinin bazı yerleri ile cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası tezhibli, cetvel ve durak yerleri ikili kâri küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
22	79	Muhsin Ali Müfeyyaz	Samlı İbrahim oğlu Ahmed	Arap yazısı	741 H. 1340 M.	1	13	Cildi onarıma muhtaçtır	Baştan sonuna kadar halis altın ile yazılmış olup baş ve sonunda dört sahife ile, Sure başları, sahife kenarları ve durak yerleri mükemmel bir şekilde tezhibli ve nakışlı cetvelsiz büyük boy bir Kur'an-ı Kerim

23	84	Divân-ı Hümâyün Muâvini Müfit Bey	Seyit Salih Cimşir hafız	Nesih	1220 H. 1805 M.	1	17	Cilt ve şirazesini yeniden yapılacak	Ser-levhası tezhibli, cetvel ve durak yerleri altın ile süslü küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
24	93	Emin Efendi eşi Fatma Ülfet Hanım	Arabzâde	Nesih	1094 H. 1682 M.	1	13	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır	Ser-levhası altın ve ziya nakışlı cetvel ve durak yerleri ile Sure başları altın ile süslü küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
25	94	Mehmed Sümbül Ağa	Abdulkadir Şükrü	Nesih	1227 H. 1812 M.	1	11	Ser-levhasının cüzü onarıma muhtaçdır	Ser-levhası tezhibli ve ziya nakışlı olup, Sure başları, cetvel, durak yerleri ve cüz' işaretleri altın ile süslü küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
26	98	Müsait Bey	Şeyh Hamdullah	Nesih	—	1	13	Gayet nefis olan cildi onarımına muhtaçdır	Ser-levhası ikilî-kâri ve ziya nakışlı olarak nefis tezhibli, Sure başları ile cetvel ve durak yerleri altın ile ziynetli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
27	99	Şeyhül'-Haram Adil Paşa	Ahmed Hilmi	Nesih	—	1	15	Şirazesini ile yazıları kısmen onarımına muhtaçdır	Ser-levhası ziya nakışlı ve tezhibli, cetvel ve durak yerleri altın ile ziynetli âyet, ber-kenar orta boy bir Kur'an-ı Kerim
28	108	Mehmed oğlu Hacı Osman	Hatip Zeynel âbidin eddi- meşki	Üç satırı sülûs, on satırı nesih	—	—	—	Yalnız şirazesini onarımına muhtaçdır	Ser-levhası tezhibli ve ziya nakışlı, Sure başları ile cetvel ve durak yerleri tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
29	109	Davut Paşa Validesi Ebru Kemal Hanım	Ahmed Avaz Selâme	Nesih	—	1	13	Şirazesini yenilenecek	Ser-levhası, Sure başları, cetvel ve durak yerleri nefis tezhibli, büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
30	113	Bellirsiz	Muhammed Hâdi Tebrizi	Lahor Hattı	—	1	13	Şirazesini onarılacak, cildi yenilenecek	Baş ve son kısımları ile bazı sayfaları ve satır araları tamamen tezhibli ve ziynetli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim

Sıra No.	Medine'deki Asıl defterdeki numarası	Vâkıfı	Hattâtı	Hattı	Yazılış Tarihi	Cildi	Satırı	Onarıma muhtaç Kısımlar	Tezhib; Eb'âd ve San'at Özellikleri
31	115	Belirsiz	Belirsiz	Lahor hattı	—	1	13	Şirazesı, yaprakları ve nefis cildi onarıma muhtaçdır	Ser-levhası, sondan iki sayfası, Sure başları, cetveleri tamamen nakışlı ve mükemmel tezhibli, satır araları, cetveleri ve durak yerleri ziynetli kenarı farısı tefsirli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
32	117	Mehuş Hanım	İsmail Zihni	Nesih	—	1	13	Şirazesı onarıma muhtaçdır	Ser-levhası tezhibli, cetvel ve durak yerleri ile Sure başları altın tezyinli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
33	120	Belirsiz	Belirsiz	Eski Sülûs	—	1	9	Şiraze, cilt, yazı ve tezhibi onarılacak	Ser-levhada dört sayfa, yarısına kadar her sure başında ikişer sayfa, baştan sona kadar her cüz' başında yine ikişer sayfası altın ve ziya nakışlı, büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
34	121	Daru's-Saâde Ağası Beşir Ağa	Meşhur Hafız Osman talebesi Abdullah.	Nesih	1111 H. 1699 M.	1	11	Sayfaları onarılacak, cildi yenilenecek	Ser-levha, cetvel ve durak yerleri nefis tezhibli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
35	123	Mehmed Kethüdâ	Maraşlı Murad oğlu Hasan	Nesih	999 H. 1590 M.	1	13	Şirazesı onarıma muhtaçdır	Ser-levhası tezhibli vâ nakışlı, cetvel ve diğer yerleri altın ile ziynetli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
36	127	Abdullah	Hafız Mehmed Şakir	Nesih	1247 H. 1831 M.	1	15	Yazıları kısmen ıslaha, cilt ve şirazesı onarıma muhtaçdır	Ser-levhası güzel tezhibli, cetvel vesafiresi altın ile ziynetli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim

37	129	Ahmed Paşa kızı Adile Hanım	Belirsiz	Eski Sülüs	Tarİhsiz	1	11	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır	Bir satırı altun, bir satırı lacivert yazı ile yazılı, ser- levhada üç sayfası ziya ve altun nakışlı, cetvel, Sure başları ve durak yerleri altun ile süslü büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
38	130	Muhammed Nazimü'd-devie	Belirsiz	Eski.Sülüs	—	1	11	İki yaprağı eksik, şiraze ve cildi onarımına muhtaçdır	Ser-levhası ziya nakışlı, cetveli muhtelif renkli, yapraklarının çoğu altın serpmeye, düz, aşir ve secde işaretleri tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
39	131	Hint Şahlarından Mehmed Örnek	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	12	İçinin bir kısmı ile şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır	Cildi mükemmel, kenarında Esmâi Hüsnâ yazılı, baş ve sondan 12 sayfası tezhibli ve nakışlı büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
40	132	Belirsiz	Şeyh Hamdullah	—	—	1	11	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır	Nâdide kaplı olup, miklebi zâ'yi olmuş; ser-levha iki sayfası mükemmel tezhibli, cetvel vesairesi altun ile ziynetli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
41	133	1. Sultan Abdühamit Han'ın Baş kadınlarından Ruhşah kadın	Berberzâde Hacı İbrahim	Sülüs ve Nesih	—	1	17	Şiraze ve cildi yenilenecek	Ser-levhası ziynetli ve ziya nakışlı, her sayfada üç satır siyah ve lacivert ve serahkârî tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
42	134	Daru's-saâde Ağası Beşir Ağa	Hocazâde Mehmed Efendi	Nesih	—	1	11	Şiraze ve cildi onarımına muhtaçdır	Cildi zarf ve antika, ser-levhası ziya nakışlı, cetvel vesairesi tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
43	135	Hacı Mustafa Ağa	Belirsiz	Lahor hattı ve sülüs	—	1	17	Şiraze ve cildi onarımına muhtaçdır	Nâdide kaplı, ser-levhası gayet güzel tezhibli ve ziya nakışlı, ikinci sayfası altun ile ziynetli, orta boy bir Kur'an-ı Kerim

Sıra No.	Medine'deki Asıl defterdeki numarası	Vâkîfı	Hattâtı	Hattı	Yazılış Tarihi	Cildi	Satırı	Onarıma muhtaç Kısımlar	Tezhib, Eb'âd ve San'at Özellikleri
44	136	Merhum Şeyh Şemdlî kızı Fatma Hanım	Alâüddin Tebrizî	Nesih	985 H. 1577 M.	1	15	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır	Ser-levhası nefis ziya nakışlı ve cildi gayet zarif ve antika olan büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
45	137	Mehmed Efendi oğlu Mâverdi	Belirsiz	Lahor hattı	—	1	12	Baştan iki sayfa yazı ile şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır	Cetvel ve durak yerleri altun renkli, sondan bir yaprağı yenilenmiş büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
46	138	Şirhan oğlu Nevaris ve Orhan	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	48	Şirazesı ve cildi onarıma muhtaçdır	Ser-levhası tezhibli ve ziya nakışlı, kenarları ve satır ortaları süslü ve tezhibli olup, beş satırı sülûs diğerleri nesih yazı ile yazılmış büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
47	139	Mehmed oğlu Mehmed	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	49	Şiraze ve cildi ile ba'zı iç kısımları onarıma muhtaçdır	Ser-levha, sayfa kenarları, satır araları altun ile tezhibli olup, satır araları altun cetveli beş satırı sülûs diğerleri nesih hattı ile yazılmış olup, beher yaprağı bir cüz' olan büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
48	140	Belirsiz	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	15	İç kısmının kenarları ile şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır.	Ser-levhası nakışlı, sayfa kenarları altun ile süslü orta boy bir Kur'an-ı Kerim
49	141	Beygam sahib buyubal	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	11	Şiraze ve cildi yenilenecek	Sayfa kenarları ile satır araları tezhibli ve arapça tefsirli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim

50	142	Şeyh Abdulkadir Çeylani şîhâjesinden Salih oğlu Mehmed Emîn	Mustafa Dede	Nesih	—	1	14	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır	Nefis ziya nakışlı, cetvel vesairesi altun ile müzeyyen orta boy bir Kur'an-ı Kerim
51	143	Belirsiz	Belirsiz	Sülûs	—	1	9	Şiraze, ser-levha ve cildi ile ba'zı yerleri onarıma muhtaçdır	Hint usulü ile tezhibli, cetveleriyle bütün lafza-i celâlileri altun ile yazılmış olan büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
52	144	Belirsiz	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	11	Son tarafından ba'zı yerleri ile, şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır	Ser-levha ile fık üç sayfası tezhibli ve nakışlı, üçüncü sayfasının satır araları ve kenarı altun ile müzeyyen, yazı yerleri altun serpmeli, son sayfası tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
53	146	Mehmed Ali oğlu Mehmed Kâim	Molla Ahsenullah hoşnu Yâsin	Lahor Hattı	1180 H. 1766 M.	1	9	Cildi tamire muhtaçdır	Ser-levhası müzeyyen ve ziya nakışlı, cetveleri altun ile çiçekli, farsca tercümeli, kenarı da tefsirli, satır araları çifte hat ile tezhibli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
54	147	Tâyfur Ağa	Şeyh oğlu Hamfdullah	Nesih	—	1	11	Şirazesini ve cildi onarıma muhtaçdır	Şer-levhası ile baş taraftan iki sayfası nakışlı ve müzeyyen, cetvel, durak yerleri ve Sure başları ziynetli küçük boy bir Kur'an-ı Kerimdir
55	148	Nusret Beygâri ve Abdullah Tebrizi	Kâsım Ait	Nesih Reyhani	931 H. 1524 M.	1	15	Şirazesini onarıma muhtaç	Ser-levhası altun ve ziya nakışlı, baş taraftan iki sayfası ziya ile sems işlemeli, her sayfasında üç satır sülûs altun ile, diğerleri ta'lik yazı ve altun ile yazılmış cüz', hizib ve aşir işaretleri nakışlı büyükçe bir Kur'an-ı Kerim

Sözü geçen defterin 6. sayfasının ortasında "sınıf-ı sâni" şeklindeki tâ'li başlık altında 2. sınıf itibar edilen yetmiş sekiz adet Kur'an-ı Kerim'in özellikleri özet olarak belirtilmiştir. Bu

özet bilgilerden yararlanıp tanzim ederek aşağıda sunduğumuz listede beheri hakkında tarihi ve san'atsal bilgiler verilmiştir:

RAVZE-İ MUTAHERE'DE KORUNMAKTA OLAN KUR'AN-I KERİM'LERDEN İKİNCİ SINIF İTİBAR EDİLENLERİN LİSTESİDİR

Sıra No.	Medine'deki Asıl defterdeki numarası	Vâkıfı	Hattatı	Hattı	Yazılış Tarihi	Cildi	Satırı	Onarım muhtaç Kısımlar	Tezhib, Eb'âd ve San'at Özellikleri
1	7	Hidivi Yaver Hüseyin Hüsnü	Mehmed Şükrü	Nesih	1294 H. 1877 M.	1	15	Şirazi ve cildi onarıma muhtacdır	Ser-levhası ziya nakışlı ve tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
2	8	Binbaşı Hacı Mehmed Said	Abdujhamit	Nesih	1277 H. 1860 M.	1	13	Cildi onarıma muhtacdır	Ser-levhası, sonu ve durak yerleri tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
3	15	Havace Ahmed	Belirsiz	Lahor Hattı		1	17	Şiraze ve cildi onarıma muhtacdır	Beher sayfada üçer satırı ceil olmak üzere tezhibli, ser-levha, Fatıha ve Bakara nefis bir şekilde nakışlı ve tezhibli, cetvel ve durak yerleri keza nakışlı ve tezhibli olan büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
4	22	Mehmed Salih Ağa	Ahmet Hamdi	Nesih	1287 H. 1870 M.	1	15	Cilt ve şirazi onarıma muhtacdır	Ser-levhası cetvel vesalesi ikili-kâri, âyet ber-kenar küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
5	27	Kethüdâde Ahmed Efendi	Süleyman Selim	Nesih	1289 H. 1872 M.	1	15	Şiraze ve cildi onarıma muhtacdır	Ser-levha, cetvel ve sairesi ikili-kâri, küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
6	36	Belirsiz	Mehmed oğlu Abdi	Nesih	930 H. 1523 M.	2	13	Yalnız bir cildinin şirazi ile cildi onarıma muhtacdır	Sure başları, cetvel ve diğer yerleri ikili-kâri, orta boy bir Kur'an-ı Kerim
7	39	Yüzbaşı Halil	Belirsiz	Nesih	—	1	11	Şiraze ve cildi onarıma muhtacdır	Ser-levha, cetvel ve durak yerleri tezhibli, küçük boy bir Kur'an-ı Kerim

Sıra No.	Medine'deki Asıl defterdeki numarası	Vâkifi	Hattâtı	Hattı	Yazılış Tarihi	Cildi	Satırı	Onarıma muhtaç Kısımlar	Tezhib, Eb'âd ve San'at Özellikleri
8	42	Mısır'lı İnci Hanım	Ali oğlu Havace Hamit	Lahor Hattı	985 H. 1577 M.	1	12	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levha, cetvel ve sonu tezhibli, yaprakları altun serpmeye olan orta boy bir Kur'an-ı Kerim
9	53	Muhammed Tayyip Tarhani	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	19	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Başı, sonu, cetvel ve sairesi İklil-kâri, küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
10	57	Ali Namık	Mehmed oğlu Ebu Bekir	Nesih	1190 H. 1766 M.	1	15	Yazı ve cetvelleri onarıma, cildi yenilenmeye muhtaç	Tezhibli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
11	58	Yemenli Hüseyin Abdullah	Belirsiz	Lahor Hattı	1111 H. 1699 M.	1	11	Şirazesini onarıma, cildi yenilenmeye muhtaçtır	Baş ve sonunda bir miktar yeri tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
12	62	Besim Ağa	Muhammed Cemalettin	Nesih	1290 H. 1873 M.	1	13	Kısmen yazıları ile yaprakları onarıma, cildi yenilenmeye muhtaçtır	Ser-levha, cetvel ve durak yerleri İklil-kâri, büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
13	64	Abdullah oğlu İbrahim	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	11	Cilt ve şirazesini onarıma muhtaç	Cetvelsiz büyük boy bir Kur'an-ı Kerim

14	65	Belirsiz	Belirsiz	Eski Süüs	—	1	13	—	Ser-levhası, durak yerleri, Sure başları, cüz', hizib işaretleri, nefis tezhibli, genel olarak lafza-i celâllerin hepsi altun ile yazılmış, cetvelsiz büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
15	68	Belirsiz	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	19	Şirazesi onarıma muhtaçdır	Ser-levha, cetvel ve satır araları İkili-kâri, kenarı farsca ve ta'lik yazıyla yazılı, sonu müzeyyen, orta boy bir Kur'an-ı Kerim
16	70	Ma'ruf oğlu Meşhud	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	19	Şirazesi onarıma muhtaçdır	Baş ve sonu ziya nakışlı, tezhibli, satır araları ile cetveli ve etrafı farsca tefsirli, orta boy bir Kur'an-ı Kerim
17	76	Hindistanlı Meryem Meymene	Belirsiz	Lahor Hattı	—	—	17	Cildi onarıma, şirazesi yenilenmeye muhtaçdır	Ser-levha, cetvel ve durak yerleri ile sonundaki iki sayfası tezhibli, satır araları farsca açıklamalı orta boy bir Kur'an-ı Kerim
18	78	Hacı Hafız Mehmed	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	13	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır	Baş ve sonu tezhibli, cetveli, durak yerleri ve satır araları altun ile ziynetli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
19	81	Belirsiz	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	17	Şirazesi onarıma muhtaçdır	Baş ve sonu ziya nakışlı, cetvel ve satır araları tezhibli, farsca açıklamalı orta boy bir Kur'an-ı Kerim
20	82	Hacı Yer Nakşi	Muhammedüddin Gulam	Lahor Hattı	1263 H. 1846 M.	1	17	Şirazesi ve cildi onarıma muhtaçdır	Ser-levhası, durak yerleri ve satır araları tezhibli, orta boy bir Kur'an-ı Kerim
21	84	Hanife Hanım	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	15	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır	Ser-levhası ve sonu ziya nakışlı, cetvel ve diğer yerleri tezhibli, orta boy bir Kur'an-ı Kerim

22	91	Belirsiz	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	19	Cildi onarıma muhtaç	Ser-levhası ile orta ve sonundaki altı sayfa tezhibli, cetvel ve durak yerleri nefis tezhibli, orta boy bir Kur'an-ı Kerim
23	93	All Rıza	Mustafa Rüştü	Nesih	1280 H. 1863 M.	1	15	Şirazesel onarıma, cildi yenilenmeye muhtaçtır	Taş işlemeli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
24	95	Belirsiz	Mustafa oğlu All	Nesih	—	1	15	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Taş işlemeli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
25	96	Hacı Bilal	Abdullah Hilmi	Nesih	—	1	15	Yazıları kısmen ıslaha, cilt ve şirazesel onarıma muhtaçtır	Taş işlemeli âyet ber-kenar küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
26	97	Belirsiz	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	13	Cilt ve şirazesel yenilenmeye muhtaçtır	Taş işlemeli ve Farsça tercümesi orta boy bir Kur'an-ı Kerim
27	99	Zelha Hanım	Abdullah Hulusi	Nesih	1276 H. 1859 M.	1	15	Şirazesel ve cildi onarıma muhtaçtır	Taş işlemeli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
28	105	Osman Bey kızı Zeynep	Mehmed Zeki	Nesih	1294 H. 1877 M.	1	15	Cildi yenilenecek	Taş işlemeli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
29	106	Belirsiz	Belirsiz	Nesih	—	1	15	Kısmen yazıları ıslaha, şirazesel onarıma muhtaçtır	Taş işlemeli âyet-ber-kenar küçük boy bir Kur'an-ı Kerim

Sıra No.	Medine'deki Asıl defterdeki numarası	Vâkırı	Hattâtı	Hattı	Yazılış Tarihi	Cildi	Satırı	Onarıma muhtaç Kısımlar	Tezhib, Eb'âd ve San'at Özellikleri
30	107	Belirsiz	Hüseyn Ali	Lahor Hattı	—	1	12	Şirazesi onarıma muhtaç	Ser-levhası tezhibli, cetveli, durak yerleri ve bazan da kenarı altın ile nakışlı, satır araları farsça açıklamalı, orta boy bir Kur'an-ı Kerim
31	112	Payasizâde Mehmed Emin	Mustafa Süruri	Nesih	—	1	15	Şirazesi ve cildi onarıma muhtaç	Ser-levhası, sonu, Yâsin-i Şerif ve Sure başları altın ile nakışlı, cetvel ve durak yerleri ziyakâri ber-kenar bir Kur'an-ı Kerim
32	113	Belirsiz	Muhammed Hilmi	Nesih	1255 H. 1839 M.	1	15	—	Ser-levha, cetvel, durak yerleri Sure başları ve sonu altın ile nakışlı, âyet ber-kenar küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
33	115	Hacı Evliyâ diye bilinen Arif	Hacı Evliyâ diye bilinen Arif	Nesih	—	1	13	Kısmen yazıları ıslaha, şiraze ve cildi onarıma muhtaç	Ser-levhası, cetveli, durak yerleri, Sure başları ve cüz işaretleri tezhibli olup, sonunda tuğra bulunan büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
34	116	Seyh'ül-haram Mustafa Paşa eşi Fatma	Yunus oğlu Mehmed	Nesih	1124 H. 1712 M.	1	12	Yer yer yazıları ıslaha, şirazesi onarıma muhtaç	Ser-levhası tezhibli ve ziya nakışlı, cetvel ve durak yerleri ile cüz işaretleri altınla ziynetli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
35	119	Hamidüddin Hân Bahâdir	Hamidüddin Hân Bahâdir	Sülûs kırması	—	2	11	Yer yer yazıları ıslaha, cilt ve şirazesi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası, cetvel ve satır araları tezhibli ve süslü olan orta boy bir Kur'an-ı Kerim
36	124	Hatice Firdevs Hanım	Belirsiz	Sülûs	—	1	15	Şirazesi ve cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası altın ve ziya nakışlı, Fâtiha ve Bakara Suresinin başı tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim

37	126	Kamahlı Hacı Bekir	Ali oğlu Hafız Mehmed	Nesih	1295 H. 1878 M.	1	15	Yer yer yazıları ıslaha, cilt ve şirazesini onarıma muhtaçtır	Ser-levhada iki sayfa altun kaplama olup, her sayfada dört köşesi altun ile müzeyyen cetvel olup, durak yerleri tezhibli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
38	133	Belirsiz	Mehmed Efendi	Lahor Hattı	1315 H. 1879 M.	1	10	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Baş ve sonunda ikişer sayfası altun, zemini mavi nakışlı, her sayfası iki cetveli olup, araları çiçek ile müzeyyen büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
39	134	Hacı Mehmed Ağa	Abdullah oğlu Mustafa	Nesih	1034 H. 1624 M.	1	13	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası, Sure başları, cetvel ve durak yerleri nefis tezhibli, küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
40	136	Hacı Hüseyin Ağa	Ahmed oğlu Abdulkadir	Nesih	1071 H. 1660 M.	1	11	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası hafif altun ve mavi nakışlı, Sure başlarıyla cetvel ve durak yerleri tezhibli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
41	139	Belirsiz	Belirsiz	Nesih	1077 H. 1666 M.	1	13	Şirazesini ve cildi onarıma muhtaçtır	Hafif tezhibli, Sure başları altun ile yazılmış olan orta boy bir Kur'an-ı Kerim
42	143	Hacı İbrahim Köstenceli	Yazıcızâde Mehmed	Nesih	1198 H. 1783 M.	1	15	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası, Sure başları tezhibli ve ziynetli olup, cetvel ve sairesi altun yazı ile süslü olan orta boy bir Kur'an-ı Kerim
43	149	Belirsiz	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	11	Şirazesini ve cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası ve sonundaki iki sayfası, cetvel ve sairesi tezhibli, satır araları cetveli orta boy bir Kur'an-ı Kerim

Sıra No.	Medine'deki Asıl defterdeki numarası	Vâkîfı	Hattâtı	Hattı	Yazılış Tarihi	Cildi	Satırı	Onarıma muhtaç Kısımlar	Tezhib, Eb'âd ve San'at Özellikleri
44	151	Fatma Hanım	Mehmed Hâmid	Nesih	1085 H. 1674 M.	1	13	Yazı ve tezhibi ıslaha, cildi ve yaprakları onarıma muhtaçtır	Ser-levhası, cetveli, durak yerleri ve Sure başları tezhibli olan orta boy bir Kur'an-ı Kerim
45	154	Veziri A'zam Şeyh Mehmed Bahaeddin Sâhib	Belirsiz	Lahör Hattı	—	1	17	Şirazesı ve cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası, sonu, Sure başları, cetveli ve durak yerleri İkili-kâri nakışlı orta boy bir Kur'an-ı Kerim
46	155	Muhammed İzzet Keşşaf	Allahverdi	Nesih	1083 H. 1672 M.	1	13	Şirazesı ve cildi onarıma muhtaç	Ser-levhası, cetveli ve sairesi hafif tezhibli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
47	157	Bengali Absaruddin	Salih Rüştü	Nesih	1255 H. 1839 M.	1	15	Şirazesı, ve cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası, cetveli, Sure başları vesairesi tezhibli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
48	160	Derdi Felek Kalfa	Hafız Osman Asım	Nesih	1285 H. 1868 M.	1	15	Şirazesı ve cildi onarıma muhtaç	Ser-levhası ile sonu tezhibli cetvel vesairesi İkili-kâri orta boy bir Kur'an-ı Kerim
49	164	Nazır el-ması Ali Han	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	15	Şirazesı ve cildi onarıma muhtaç	Ser-levhası ile sonu ziynetli, cetveli, Sure başları ve satır araları tezhibli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
50	169	Belirsiz	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	13	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası ve sonu nefis tezhibli, satır araları cetveli uzunca bir Kur'an-ı Kerim

51	171	Belirsiz	Muhammed Bakır	Lahor Hattı	1235 H. 1819 M.	1	12	Ser-levhasının tezhibi altun ile, yaprakları, şiraze ve cildi onarıma muhtaç	Ser-levhası altun ile müzeyyen satır araları cetveli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
52	173	Belirsiz	Ahmed Nuri	Nesih	—	1	11	Yazıları kısmen onarım ve ıslaha, şiraze ve cildi yenilenmeye muhtaçdır	Ser-levhası tezhibli ve ziya nakışlı, cetvel vesairesi keza tezhibli küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
53	176	İsmail fendi eşi Mâide	Hacı Halil oğlu Derviş Süleyman	Nesih	1181 H. 1767 M.	1	15	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır	Ser-levhası, Sure başları, cetvel ve durak yerleri ile cüz ve secde işaretleri nefis tezhibli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
54	180	Muhammed Harik	Belirsiz	Lahor hattı	—	1	11	Cilt ve yaprakları ile kısmen yazıları ve şirazesini onarım ve yenilenmeye muhtaçdır	Baş ve sonunda ikişer sayfası süsü, baştan oniki sayfasının satır araları ve durak yerleri İkili-kâri ve çifte cetveli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
55	185	Hacı İsmail	Belirsiz	4 satırı sülüs, ortası eski nesih	—	1	13	Cild ile kenarları ve yırtılmış olan yaprakları onarıma muhtaçdır	Ser-levhası ziya nakışlı, diğer kısımları tezhibli, yâsin, mülk ve diğer Kur'an-ı Kerim Sureleri
56	186	Mehmed Ali Paşa Ağalarından Mercan Ağa	Kaltakcızâde Hasan	—	—	1	15	Şiraze ve cildi yenilenecek	Ser-levhası nefis ziynetli, cetvel ve durak yerleri altun ile müzeyyen küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
57	187	Belirsiz	Belirsiz	Nesih	—	1	14	Ser-levhası onarılacak, şonundaki birkaç sayfası ile cilt ve şirazesini yenilenecek	Ser-levhası ziya nakışlı büyük boy bir Kur'an-ı Kerim

Sıra No.	Medine'deki Asıl defterdeki numarası	Vâkîfı	Hattâtı	Hattı	Yazılış Tarihi	Cildi	Satırı	Onarıma muhtaç Kısımlar	Tezhib, Eb'âd ve San'at Özellikleri
58	188	Eşref Ali	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	23	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Her sayfası mavi ve pembe çiçeklerle suslu, farsca tefsirli, her sayfasının üç satırı yeşil üzerine yazılmış büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
59	189	Daru's-saâde Ağası Abbas Ağa	Belirsiz	Nesih	—	1	13	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası ziya nakışlı, cetvel ve durakları altun, büyükçe boy bir Kur'an-ı Kerim
60	190	Seyid Ahmed Ata	Mustafa Vasfi	Nesih	—	1	14	Şiraze ve cildi onarıma muhtaç	Ser-levhası altun ile ziynetli ve cetvelleri tezhibli olan büyükçe boy bir Kur'an-ı Kerim
61	191	Haydar Abâdi Şeyh Ahmed ibni Salih	Mirzâ Ahmed Tebrizi	Lahor Hattı	1121 H. 1790 M.	1	9	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası tezhibli olan orta boy bir Kur'an-ı Kerim
62	192	Abdulkadir Paşa âzatlısı Abdullah Ağa	Belirsiz	Nesih	—	1	31	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Taç işlemeli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
63	193	Hindistanlı Gutâm Muhiddin İbn-i Mehmed Kutbuddin	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	11	Şiraze ve cildi onarıma muhtaç	Ser-levhası ile ikinci sayfası ve ba'zı Sure başları altun ile müzeyyen, cetvel ve satır araları İkili-kâri büyükçe boy bir Kur'an-ı Kerim
64	194	Belirsiz	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	10	Ba'zı yaprakları ile cilt ve şirazesini onarıma muhtaçtır	Ser-levhası tezhibli, kenarı ba'zı kiraetle haşiyeli, cetvel ve satır araları İkili-kâri ve tercümeli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim

65	195	Sultan İkinci Mahmudun cariyelerinden Azmidil Kadın	Kapucuzâde Hüseyin Ahmet Haşim	Nesih	1181 H. 1767 M.	1	10	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır	Ser-levhası mükemmel tezhibli ve ziya nakışlı, Türkçe tefsirli orta boy bir Kur'an-ı Kerim
66	196	Belirsiz	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	13	Şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır	Ser-levha ve ikinci sayfası mükemmel tezhibli, satır araları altun ile müzeyyen olan küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
67	197	Hüseyin Hindi	Mirza Neş'et Hindil Abdalbâki	Lahor Hattı	—	1	41	Şiraze ve cildi yenilenecek	İç i şeker rengi, dışı gök mavisi kâğıda yazılmış olup, beher kâğıdı bir cüz olan orta boy bir Kur'an-ı Kerim
68	198	Belirsiz	Belirsiz	Kalın Sülüs	—	6	5	Noksanları yapılacak, şiraze ve cildi onarılacak	Cetvelleri İktil-kâri olup, Mâide En'am, A'raf, Enfâli ve Berâet Sureleri noksan olan büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
69	199	Belirsiz	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	11	Şiraze ve cildi yenilenmeye muhtaçdır	Ser-levhası mükemmel altun işlemeli, diğer sayfaların kenarları altun çiçekli, satır araları farsca tefsirli, Besmele ile Sure başları altun ile yazılmış olan orta boy bir Kur'an-ı Kerim
70	200	Hıntlı Recep Hasan	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	15	Şiraze ve cildi yenilenecek	İlk ve son sayfaları mükemmel tezhibli, satır araları altun ile müzeyyen küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
71	201	Hacı Bakizâde Hacı İbrahim	İbrahim Şevki	Nesih	1257 H. 1841 M.	1	15	Bazı yaprak ve yazıları ıslaha, şiraze ve cildi onarıma muhtaçdır	Ser-levhası tezhibli, cetvel ve durak yerleri altun ile müzeyyen, âyet ber-kenar küçük boy bir Kur'an-ı Kerim

Sıra No.	Medine'deki Asıl defterdeki numarası	Vâkıfı	Hattâtı	Hattı	Yazılış Tarihi	Cildi	Satırı	Onarıma muhtaç Kısımlar	Tezhib, Eb'âd ve Sâ'n'at Özellikleri
72	202	Abdullah oğlu Abdullah	Belirsiz	Sülûs	—	1	11	Ba'zı yaprak ve yazıları ıslaha, şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Durak ve işaret yerleri ile Sure başları altun ile müzeyyen, cetvelsiz büyük boy bir Kur'an-ı Kerim
73	204	Hasan Rahmi Paşa eşi Çeşmi-Gül Hanım	Mustafa Muhlis	—	—	1	15	Şirazesini onarıma muhtaçtır	Ser-levhası tēzhibli ve ziynetli, sonu, cetvelleri ve Sure başları altun ile müzeyyen âyet ber-kenar küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
74	206	Belirsiz	Mehmed Hâmid	Lahor Hattı	1140 H. 1727 M.	1	15	Şiraze ve cildi yenilenmeye muhtaçtır	Ser-levhası ile zemini altun serpmeye, gayet küçük bir Kur'an-ı Kerim
75	207	Belirsiz	Davut Hakiki İbn-i Süleyman	Nesih	1262 H. 1845 M.	1	10	Cildi ve mahfazası onarıma muhtaçtır	Ser-levhası nakışlı, cetvelleri, durak yerleri ve Sure başları altun ile müzeyyen, âyet ber-kenar küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
76	208	Eşref Paşa eşi Fatma Hanım	Tatarzâde Mehmed Zühdi	Nesih	1193 H. 1779 M.	1	13	Yazıları kısmen ıslaha, şiraze ve cildi onarıma muhtaçtır	Ser-levhası ve sonu tezhibli, cetvelleri altun, küçük boy bir Kur'an-ı Kerim
77	209	Hacı Mehmed	Belirsiz	Lahor Hattı	—	1	15	Cildi yenilenmeye muhtaçtır	Baş ve son sayfaları nakışlı ziynetli olup, satır araları farsca açıklamalı olan orta boy bir Kur'an-ı Kerim
78	212	Mercan Ağa	Belirsiz	Eski Sülûs	—	1	11	İç yazıları ıslaha muhtaçtır	Cetvelsiz ve beher kâğıdı altun makrûmeli büyük boy bir Kur'an-ı Kerim

Ravza-i Mutahhere'deki Kur'an-ı Kerim'lerle diğer değerli kitapların i'tinalı bir şekilde korunması için, bakım ve onarımı hususunda gerek Evkaf Nezâreti, gerek Medine'deki özel inceleme hey'eti ve gerekse Harem-i Şerif-i Nebevi Müdürlüğünün büyük bir dikkat ve titizlik göstermiş olduğu, yukarıda sunulan bilgi ve belgelerden anlaşılmaktadır. Bunların yanında, Medine'deki ihtisas sahibi ba'zı mücellit ve hattâtlar da hiç bir karşılık beklemek ve herhangi bir ücret istemeksizin, fahri olarak söz konusu Kur'an-ı Kerim'lerin bakım ve onarımı için kendilerine izin verilmesi hususunda istekde bulunmuşlardır. Bu asil davranışları üzerine kendilerine izin verilmek suretiyle bir takım nâdide Kur'an-ı Kerim'i uzun süre çalışarak onarmışlardır. Meselâ, mücellit Hacı Masum Nemnegâni Efendi ile hattât Hacı Yusuf Efendi'nin, uzun süre çalışarak yıpranmış olan büyük hacimli, lahor hattıyla yazılmış olan nâdide bir Kur'an-ı Kerim'i onarmış oldukları, konu ile ilgili olarak yapılmış olan tahrirâtın anlaşılmasıdır. Aşağıda bu hususla ilgili olarak sunulan belgelerin incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, adı geçen mücellit ve hattât'ın söz konusu Kur'an-ı Kerim'in onarımı için göstermiş oldukları çaba, her türlü takdirin üstündedir. Nitekim Evkaf Nezâreti'nce takdirnâme yazılarak bu hizmetlerinden ötürü takdir ve teşvik edilmişlerdir.

Harem-i Şerif-i Nebevi Hazinesinin hesap işlerini incelemekle görevli olan üç kişilik özel Hey'etin, bu hususla ilgili olarak Evkâf Nezâreti'ne yazmış olduğu 21/Temmuz/1324 Rumi (21 Temmuz 1908 M.) tarih ve 20 sayılı yazı (belge 11) şöyledir:

Evkaf-ı Hümâyun Nezâret-i Celilesi Cânib-i Alisine

Devletlu Efendim Hazretleri,

Ravza-i Mutahhere-i Hazret-i Seyyidi'l-enbi-yâ'da mevcut mahfaza-i izz ve ihtiram olan masâhif-i şerifenin muâyene ve septi-defter edildiği sırada, bir metro kırk santim tulünde ve seksen santim arzında ve otuz santim kalınlığında ve tahminen yüzelli kıyye sıkletinde, hattı-lahor ile muharrer bir aded kebir ve kelâm-ı kadimin, mahzenin bir tarafına atılmış ve yapıklarından bir haylisi yırtılmış olduğu halde, toz ve toprak içinde bulunduğu görülmüş ve buhârâ ahâlisinden olup, mücâvereten belde-i tayyibede mukim Hacı Masum Nemnegâni Efendi müracaatla kendisi san'at-ı teclide vâkıf ve ravza-i mutaherre-i hazret-i risâlet-penahi'de bulunan fersude kelâm-ı kadim'lerin meccânen kendu tarafından ta'mir ve teclidinde ma'al-iftihar tâlib ve râğb olduğundan bahisle, müsâde i'tasını i'fâde ederek keyfiyet Makam-ı âli-i meşihat celileden de rehin-i tasvip

buyrulması berayı imtihan mumauleye verilen muhtâc-ı tâ'mir masâhif-i şerifeyi matluba muvafık bir surette teclid ve islâh eylediği müşâhede olunması üzerine zikrolunan kebir kelâm-ı kadim harem-i saâdetin bâbü's-selâm cihetindeki köşede çadır etkisiyle tefrik edilen mahalda nizâret-i âcizânemizle mücellidi numâileyh mârifetiyle ve kemâl-ı dikkat ve itina ile noksan yapıkları i'mal ve ser-levhasındaki Sure-i Fâtiha ve Sure-i Bakara sayfalarında tarzı kâdime mutâbık surette tezyin ve suret-i mahsusada teclid ve kapları tecdid ettirilmiş ve yine mucize-i bâhire-i hazret-i peygamberi olmak üzere hattı lâhori taklid edebilen Kaçgar ahâlisinden ve mücâvirinden Hacı Yusuf efendi mârifetiyle dört cüz miktarı noksanı tahrir ve ikmâl olunmuş ve iki aydan ziyade imtidâd eden bir müddet zarfında ameliyât-ı teclidiye ve tahririyesi hitâm bulan mezkur kelâm-ı kâdim bu kere şehri recebi'l-müreccenin ikinci pencişembih günü akşam üzeri ikindi namazının edasını müteakip Ravza-i mutahhere-i hazret-i risâlet-penâhide re'si saâdet-hüddâyı nurâniyet intimâsına ve mevcut olan çifte rahlesi üzerine kemâl-ı tâ'zim ve tevkir ile vaz' olunarak, Şeyhü'l-harem ve muhafız atufetlu Osman Ferid Paşa hazretleri ve me'murin ve eşrâf ve sadatdan ve ahâli ve mücâvirinden bir cem'mi gafir hâzır oldukları ve hazırun hücre-i mu'attare-i hazret-i seyyidi kâinâta müteveccih buldukları halde şeyhü'l-hutabâ vekili faziletli me'mun biri efendi hazretleri tarafından cümlemize farz-ı ayn olan temâdi'i ömrü şevket ve teâlî'i şekvetü satvet ve kâffe-i âvâzı keyniyeden bi-hürmeti'l-Kur'an mahfuziyet-i hazret-i hilâfet penâhi daa'vât-ı mafuzası kirâet ve ruhu bârigâh-ı hazret-i ahadiyyet kılınmağla, hâzırun bi-hulusi'l-bâl Emin hân olmuş olduklarının meal-mesâr arz ve beyânına ictisâr kılındı. Ol bapda emr'u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir. fi 21 Temmuz 324''

Hazine-i Celile-i Hazret-i Nebevi

Hisâbâtına Me'mur

Mühür (Muammer İbn-i Şükrü)

Hazine-i Celile-i Hazret-i Nebevi

Hisâbâtına Me'mur

Mühür (Mehmed Ali İbn-i Mustafa)

Hazine-i Celile-i Hazret-i Nebevi

Hisâbâtına Me'mur

Mühür (Hilmi)

İncelenmesinden de anlaşılacağı üzere bu yazı da aşağıdaki hususlar ifâde edilmiştir:

1. Ravza-i Mutahhere'deki Kur'an-ı Kerim'lerin fihrist defterleri ile karşılaştırılarak kontrol edilmesi esnasında, bir metre kırk santim uzunluğunda, seksen santim eninde, otuz santim kalınlığında ve yaklaşık olarak yüzseksen kilo ağırlığında, lahor hattı ile yazılmış büyük ebâdda nâdide

bir Kur'an-ı Kerim'in, deponun bir tarafına atılmış ve yapraklarının bir haylisi yırtılmış vaziyette toz toprak altında olduğu tesbit edilmiştir.

2. Buharalı olup, Medine-i Münevvere'de ikâmet eden mücellit Hacı Masum Nemnegani efendinin, ciltçilik sanatına vâkıf olduğunu beyanla, ravza-i mutahhere'deki yıpranmış olan Kur'an-ı Kerim'lerin onarımını karşılıksız olarak yapmaya ta'lip olduğu ve bu amaçla kendisine müsaade edilmesini istediği, isteğinin ilgililerce uygun görüldüğü belirtilmiştir.

3. Adı geçen mücellidin, yapılan sınav sonunda, söz konusu Kur'an-ı Kerim'leri onarıp ciltlemeye muktedir olduğu müşahede edilmiş olduğundan bahisle, birinci maddede sözü geçen Kur'an-ı Kerim'in, harem-i şerif-i nebevi'nin babu's-selâm yönündeki köşesinde çadır etkisiyle ayrılan yerde, Medine'deki Özel Hey'et Denetiminde dikkat ve itina ile gözden geçirilerek noksan yaprakların i'mal edilip, Fâtiha ile Bakara Suresinin baş sayfasının eski şekline uygun olarak tezyin edildiği ve özel bir şekilde cilt ve kabının yenilediği belirtilmiştir.

4. Söz konusu Kur'an-ı Kerim'in eksik olan dört cüz miktarının, bir mucize olarak Medine'de bulunan ve lahor hattını taklit etmede yetenekli olan Kaşgarlı Hacı Yusuf efendi tarafından yazılmış olup, iki aydan fazla bir süre devam eden çalışma sonucu yazı, cilt ve onarım işinin bitirilmiş olduğu belirtilmiştir.

5. Onarım ve cildi tamamlanan bu Kur'an-ı Kerim'in, Recep ayının ikinci perşembe günü akşam üzeri, ikindi namazından sonra, ravza-i mutahhere'de peygamber efendimizin baş ucundaki çifte rahlesi üzerine ta'zimle konulduğu, bu esnada şeyhül-harem ve muhafız olan Osman Ferit Paşa ile me'murlar ve Medine halkından ve mücavirlerden ileri gelenlerin de hazır bulunduğu, bu arada padişaha yazıda belirtilen şekilde hayır dualarda bulunduğu, yapılan bu çalışmaların Evkaf Nezâretinin bilgileriyle emir ve iradelerine sunulduğu belirtilmiştir.

21/Temmuz/1324 Rumi (21 Temmuz 1980 M.) tarihinde Evkaf Nezâretine gönderilen bu yazının altında, o tarihte Medine'de Harem-i Şerif-i Nebevi hazinesinin hesap işlerini kontrol etmekle görevli üç kişilik Hey'etin Üyeleri olan Şükrü oğlu Muammer, Mustafa oğlu Mehmed Ali ve Hilmi'nin mühürleri bulunmaktadır.

Evkâf Nezâretine gelen bu yazının arka tarafındaki kayıtlardan, 21/Ağustos/1324 Rumi (21 Ağustos 1908 M.) tarihinde nezâret bünyesindeki masârifât idaresine havale edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Masârifât İdaresince de, konuya muttali' olmak ve hacı Masum efendi ile hacı Yusuf efendinin takdir edilmeleri için, harem-i şerif-i nebevi şeyhliğine Bakanlıkça takdir yazısının yazılması önerilerek 2/Eylül/1324 Rumi (2 Eylül 1908 M.) tarihinde yazının İdare Meclisi'ne sunulmuş olduğunu, üzerindeki der-kenardan anlamaktayız. Masârifât İdaresi'nin, belirtilen hususu içeren der-kenarı altında, İdare Meclisi'nin bir der-kenarı yer almaktadır. Dokuz satırdan ibaret olan İdare Meclisi der-kenarında Masârifât İdaresince önerilen takdirnâmenin, Evkaf Nâzırının görüşüne bağlı olduğu, ancak Ravza-i Mutahhere'deki onarılması gereken Kur'an-ı Kerim'lerin derhal onarılması için âcele edilmesi zımmında yazı yazılması için evrakın yazışma kalemine havale edilmesinin uygun olacağı görüşü belirtilmiştir.

Harem-i Şerif Müdürlüğü'nün, Evkaf Nezâretine göndermiş olduğu 18/Safer/1327 H. (16 Şubat 1909 M.) tarihli (Belge 12) yazıda, Bakanlıkça sözü geçen mücellit ve hattatın takdir edilmeleri meyanında 15/Kânunu Evvel/1324 Rumi (15 Aralık 1980 M.) tarihinde bir yazı yazılmış olduğu anlaşılmaktadır. Sözü geçen nâdide Kur'an-ı Kerim'in onarım ve cildinde gayret gösteren mücellit ve hattâta, bizzat Bakanlık Makamınca takdirnâme yazılmış olması, Evkaf Nezâretinin ata yâdigârı eski eserlerle mukaddes emanetler ve Kur'an-ı Kerim'lerin onarım ve korunmasına ne denli itina gösterdiğini ve bu alanda karşılıksız hizmet etmeye talip olduğunu belirten san'atkârların hizmet aşkıyla konuya yakınlıklarını kanıtlamaktadır.